

LIVONIJAS BĪSKAPU DELEGĀCIJAS SLEPKAVĪBA 1428. GADĀ: ZINĀMAIS UN NEZINĀMAIS

Eva Eihmane

Dr. hist., Mg. philol. Zinātniskās intereses: Vācu ordeņa un Livonijas bīskapu attiecības, 14.–15. gadsimta norises Livonijā Rietumu kristīgās sabiedrības vēlo viduslaiku pārmaiņu kontekstā, krusta kari Livonijā.
E-pasts: eva.eihmane@gmail.com

Uz pāvesta kūrīju sūtītas 16 cilvēku lielas Livonijas bīskapu delegācijas slepkavība 1428. gada martā bija skaļākā un brutālākā epizode ilgstošajos Rīgas arhibīskapa un Vācu ordeņa konfliktos. Tā ir spilgts piemērs Livonijas brāļu nesavaldībai un agresivitātei, kas veicināja spriedzi Livonijas politiskajā dzīvē un kaitēja paša Vācu ordeņa interesēm. Ordeņa vadība uzvēla visu vainu tiešajiem slepkavības izpildītājiem, tomēr šo versiju apšaubā gan laikabiedri, gan vēsturnieki. Apzinot visus avotus, kas sniedz informāciju par šo noziegumu, autore restaurē notikumu gaitu, analizē zināmos un nezināmos ar šo varasdarbu saistītos aspektus un tiecas noskaidrot, kas bija slepkavības iniciators, kāpēc tā notika un kādas tai bija sekas.

Atslēgas vārdi: Vācu ordenis, Rīgas arhibīskaps, domkapituls, domkapitula pakļautība ordenim, slepkavība.

IEVADS

Viduslaiku Livonijas galveno konkurējošo spēku – Rīgas arhibīskapa un Vācu ordeņa – gandrīz pastāvīgajos konfliktos netrūka spēka demonstrējumu un pat varmācības no ordeņa puses. Tomēr viena konkrēta epizode – Livonijas bīskapu delegācijas slepkavība 1428. gadā – izceļas pārējo vidū gan ar savu īpašo brutalitāti, gan skaļo atbalsi Livonijā un aiz tās robežām. Atšķirībā no daudziem citiem varasdarbiem, ko Vācu ordeņa Livonijas brāļiem piedēvēja viņu nelabvēļi, šim noziegumam ir dokumentāli pierādījumi. Tomēr šajā epizodē ir daudz neskaidrību un mīklu – gan laikabiedriem, gan vēl jo vairāk vēsturniekiem.

1428. gadā veiktā slepkavība kā Vācu ordeņa un Rīgas arhibīskapa nesaskaņu viena epizode ir īsumā pieminēta Livonijas viduslaiku

vēsturei veltītos darbos, kā arī pētījumos par šaurākām, ar šo noziegumu tieši nesaistītām tēmām.¹ Plašāk, ieskicējot arī šī nozieguma ietekmi uz Vācu ordeņa un Rīgas arhibīskapa turpmākajām attiecībām, notikumu gaita izklāstīta abu zemes kungu konfliktam attiecīgajā periodā veltītā Bernharda Jēniga (*Bernhard Jähniig*) un – mazāk izvērsti – Mario Glauerta (*Mario Glauert*) rakstā, kā arī Leonīda Arbusova (*Leonid Arbusow*) un Ernsta Serafima (*Ernst Seraphim*) apcerējumos par Livonijas vēsturi.² Kā Vācu ordeņa varmācības piemērs šī slepkavība īsumā aprakstīta arī Latvijas viduslaiku vēsturei veltītajā Indriķa Šterna monogrāfijā.³

Tomēr dziļāka šī nozieguma analīze historiogrāfijā līdz šim nav veikta. Šis pētījums tiecas tādu sniegt.⁴ Rakstā tiks restaurēta notikumu gaita, aplūkoti zināmie un nezināmie ar bīskapu delegācijas slepkavību saistītie aspekti un analizēts, kāpēc tā notika, kādas tai bija sekas un kā tā iekļaujas Vācu ordeņa un Rīgas arhibīskapa attiecību kontekstā.

AVOTI

Lai izvērtētu norišu traktējumu vēstures literatūrā un izprastu, kādus slepkavības aspektus iespējams noskaidrot un par kādiem var izdarīt tikai pieņēmumus, īsumā jāaplūko avoti, kas sniedz informāciju par šo notikumu. Attiecīgos avotus atbilstoši to izcelsmei un raksturam (kas lielā mērā nosaka to ticamību) iespējams iedalīt trīs grupās, kuras savstarpēji papildina 1428. gadā veiktās slepkavības ainu.

1. Vācu ordeņa iekšējā sarakste.

Pirmkārt, attiecīgās vēstules apliecina, ka slepkavība bija fakts un to paveica ordeņa brāļi, kā arī ļauj izvērtēt ordeņa vadības līdzdalības pakāpi. Otrkārt, tās ļauj izsekot procesiem, kas norisa pēc slepkavības. Tā kā šī korespondence bija paredzēta iekšējai lietošanai, tajā iekļautā informācija vairumā gadījumu ir ticama.

2. Hronikas.

Ziņas par Livonijā notikušo slepkavību likās pieminēšanas vērtas laikabiedriem ārpus Livonijas. To līdzīgiem vārdiem aprakstījuši 15. gadsimta Lībekas hronisti Hermans Korners (*Hermann Korner*) un Johans Rufuss (*Johann Rufus*).⁵ Slepkavība Livonijā īsi ir minēta arī 15. gadsimta beigās anonīma autora uzrakstītajā *Chronicon Sclavicum*.⁶ 16. gadsimtā, balstoties uz agrākiem avotiem, šo notikumu aprakstījuši Lībekas hronists Alberts Krancs (*Albert Krantz*) un Livonijas hronists Johans Renners (*Johann Renner*).⁷

Hronikas sniedz ziņas par delegāciju un par slepkavības norisi. Šī informācija vērtējama kritiski, jo nav zināms, uz kādiem avotiem tā balstīta: uz dokumentiem, informētu laikabiedru stāstīto vai būmām. Kļūdaini minēti upuru vārdi un slepkavības vieta 15. gadsimta hronistu vēstījumā norāda, ka vismaz par atsevišķiem aspektiem precīzu ziņu no tiešiem avotiem viņiem nebija.

Slepkavības detaļas vistīcāmāk nāca gaismā ar pašu tās dalībnieku palīdzību. Viens no viņiem bija Vācu ordeņa brālis Eberhards Stibors (*Stiber / Stibor / Stibur / Stybor / Stybur*), kurš vēlāk rada patvērumu Golavas konventā Prūsijā (mūsd. Goluba, Polijā), kuru viņš drīz pameta, atkrita no ordeņa un biedrojās ar tobrīd nīkņāko tā ieņaidnieku – Sāmsalas-Vikas bīskapu Kristianu Kubandu (*Christian / Cristianus / Kerstianus Kuband / Coband / Cobant*, 1423–1432), kurš, iespējams, apzināti pārvilināja Stiboru savā pusē, lai iegūtu informāciju, ko varētu izmantot intrigās pret ordeni.⁸ Saskaņā ar ordeņa brāļa Johannes Mengena (*Johannes Menghen*) rakstīto Stibors par slepkavību zināja visu.⁹ No viņa iegūto informāciju bīskaps Kristians noteikti ar prieku izplatīja tālāk.¹⁰ Iespējams, tieši šādā ceļā izplatītas ziņas pastarpināti nonāca hronistu rīcībā.

3. Pret Vācu ordeni vērstas apsūdzības, ko Rīgas arhibīskapa un domkapitula pārstāvji 1434. un 1435. gadā iesniedza Bāzeles koncila nozīmētajam pārstāvim.¹¹

Šie avoti precīzē ar delegāciju saistītās detaļas, īsi apraksta slepkavības norisi un norāda, kādiem ar to saistītiem aspektiem laikabiedri pievērsa īpašu uzmanību. Tomēr, ņemot vērā šo avotu mērķi – parādīt Livonijas brāļus kā baznīcas apspiedējus –, to sniegtā informācija visumā vērtējama kritiski.

NOTIKUMU KONTEKSTS

Lai izprastu notikumu gaitu, īsumā jāaplūko to konteksts: Vācu ordeņa un Rīgas arhibīskapa attiecības konkrētajā brīdī.

14. gadsimta beigās Vācu ordenis, pateicoties Svētā krēsla amatpersonu pērkamībai, bija faktiski pakļāvis sev Rīgas arhibīskapiju. Saņemot ievērojamu naudas dāvinājumu,¹² pāvests Bonifācijs IX (*Bonifacius IX*, 1389–1404) par Rīgas arhibīskapu iecēla Vācu ordeņa virsmestra brāļadēlu Johannesu no Vallenrodes (*Johannes von Wallenrode / von Wallenrodt / Johannes a Vualroden*), kurš kļuva par lojālu Vācu ordeņa brāli.¹³ Turpmāk ievēlētajiem Rīgas domkungiem tika pavēlēts iestāties Vācu ordenī¹⁴ un ordenim tika piešķirtas tiesības

iecelt Rīgas domkungus amatā.¹⁵ 1397. gadā pāvests izdeva rīkojumu, ka arī Rīgas arhibīskapam turpmāk jābūt Vācu ordeņa brālim.¹⁶

1410. gadā ordeņa Prūsijas brāļi piedzīvoja smagu sakāvi Tannenbergas jeb Žalgires / Grunvaldes kaujā. Tai sekoja citi Vācu ordenim neveiksmīgi militāri konflikti ar lietuviešiem un poļiem. To rezultātā ordeņa militārais un politiskais stāvoklis strauji pasliktinājās. Nerimstošie kari bija arī iztukšojuši ordeņa kasi, neļaujot vairs dot pāvesta kūrījai dāsnas dāvanas.¹⁷ No tā cieta arī Livonijas atzara intereses. Tas vairs nevarēja rēķināties ar Prūsijas brāļu militāro un finansiālo palīdzību.

Rīgas arhibīskaps un domkapituls nevilcinājās izmantot ordenim nelabvēlīgo situāciju. Johanna VI Ambundi (*Johannes Ambundi / Ambundii / Abundi / Ambundij / Habundi / Habendi / Habindi / Almanni / de Swan / von Schwan*, 1418–1424) episkopāta laikā domkapituls ar slepenas diplomātijas palīdzību kūrījā daļēji atguva savu neatkarību: pāvests Martins V (*Martinus V*, 1417–1431) vispirms uz laiku “iesaldēja”, bet 1423. gada decembrī pavisam anulēja Bonifācija IX rīkojumus par domkapitula inkorporāciju ordenī (nosakot, ka esošie domkungi ievēros Vācu ordeņa regulu, bet turpmāk ievēlētie pieņems augustīniešu regulu).¹⁸ 1426. gada novembrī – bijušā domkapitula prāvesta, diplomātijā pret ordeni pieredzējušā Heninga Šarpenberga (*Hennig Scharpenberg*, 1424–1448) episkopāta laikā – Rīgas domkapituls atguva pilnīgu neatkarību: pāvests augustīniešu regulu un tērpu atļāva pieņemt arī jau esošajiem, nevis tikai turpmāk ievēlētajiem domkungiem.¹⁹ Tomēr, baidīdamies no naidīgas ordeņa reakcijas, arhibīskaps nesteidzās mainīt domkapitula tērpu, bet gaidīja piemērotu brīdi.²⁰

Tātad konkrētajā brīdī Vācu ordenis Livonijā bija zaudējis iepriekšējo gadu desmitu laikā gūtās diplomātiskās uzvaras un atradās jaunu smagu zaudējumu priekšā. Tieši šajā apstākli balstījās tālāk aprakstītā Livonijas brāļu rīcība.

LIVONIJAS BĪSKAPU AKTIVITĀTES 1428. GADA SĀKUMĀ

1428. gada sākumā Rīgas arhibīskaps rīkoja savas baznīcas provinces sinodi.²¹ Tajā piedalījās Tērbatas un Sāmsalas-Vīkas (*Ösel-Wiek*) bīskapi, kā arī pie Lundas baznīcas provinces piederošais Rēveles bīskaps un viņu kapituli.²² Lai gan šī sanāksme bija veltīta baznīcas jautājumiem,²³ apspriežot situāciju provincē, prelāti pie-

skārās arī savām saspringtajām attiecībām ar Vācu ordeni. Sarunu rezultātā sinodes dalībnieki nolēma sūtīt uz kūriju delegāciju.

Hronikās pausts viedoklis (kas samērā nekritiski pārņemts vēstures literatūrā),²⁴ ka ar delegācijas starpniecību sinodes dalībnieki vēlējās sūdzēties pāvestam par to, ka ordenis (ko Kranca interpretācijā prelāti dēvēja par baznīcas ienaidnieku) viņus apspiež, un lūgt kūrijas palīdzību.²⁵ Rufusa traktējumā prelātu mērķis bija ekstrēmāks: sinodes dalībnieki noslēdza savienību pret Vācu ordeni, vēloties to sev pakļaut, un delegācijai bija uzdots iegūt šim mērķim kūrijas un pāvesta atbalstu.²⁶ Šī piezīme skatāma kontekstā ar Vācu ordeņa teorētisko, no Zobenbrāļu ordeņa mantoto pakļautību Rīgas arhibīskapam un Tērbatas un Sāmsalas-Vīkas bīskapiem,²⁷ ko 14. gadsimtā attiecīgie prelāti, īpaši Rīgas arhibīskapi, neveiksmīgi bija centušies īstenot praksē.

Avoti neļauj uzzināt konkrētus apstākļus, kas mudināja prelātus lūgt pāvesta atbalstu pret ordeni tieši tajā brīdī – laikā, kad Rīgas arhibīskaps jau bija ieguvis ievērojamu diplomātisko uzvaru pār ordeni. Ir iespējami tikai pieņēmumi.

Nevar izslēgt, ka ordenis konkrētajā brīdī tiešām vērsa kādas avotos nefiksētas aktivitātes pret saviem pretiniekiem, tiecoties tos iebaidīt. Tomēr visticamāk sinode uzjundīja prelātos kopīgu, ilgstošajos konfliktos un vardarbības precedentos krājušos sašutumu pret ordeni, un viņus aizvainoja arī Prūsijas bīskapu nepiedalīšanās. Gluži ticams ir arī Rufusa minētais Livonijas bīskapu mērķis – viņi droši vien apzinājās, ka ordeņa militārā, politiskā un finansiālā stāvokļa pavājināšanās ir radījusi labvēlīgus apstākļus, lai viņi uzlabotu savas varas pozīcijas attiecībā pret ordeni, atkal aktualizējot jautājumu par savu laicīgo kundzību pār to. Iespējams, Livonijas bīskapi vēlējās lūgt pāvestam, lai viņš pavēl Vācu ordenim atzīt tā laicīgo pakļautību attiecīgajiem prelātiem. Jāpieņem, ka delegācijas sūtīšana pie pāvesta vismaz daļēji bija arī preventīvs solis – bīskapi baidījās, ka Vācu ordenis ar militāru spēku neļaus Rīgas arhibīskapijai faktiski atjaunot neatkarību (ko, iespējams, tobrīd jau bija ieplānots drīzumā darīt) un ar kukuļu palīdzību kūrijā centīsies atjaunot savu varu pār to. Nevar noraidīt arī iespēju, ka prelātu delegācijas mērķis patiesībā nebija tik krasi vērst pret ordeni, kā domā hronisti, kuri izdara secinājumus, balstoties uz tālāko notikumu gaitu (delegācijai bija jāaizved uz Romu apstiprināšanai arī sinodē pieņemtie baznīcas provinces statūti un apelācija pret nodokli, kura ieņēmumi bija paredzēti karam pret husītiem).²⁸

LIVONIJAS BĪSKAPU DELEGĀCIJA UN TĀS LIKTENIS

Uz Romu sūtītajā delegācijā tika iekļauti Rīgas arhibīskapa, Sāmsalas-Vīkas un Rēveles bīskapu pārstāvji²⁹ – pa diviem no katras diecēzes.³⁰ Pēc hronistu sniegtajām ziņām, delegātiem līdzī devās arī viena Rīgas un viena Tērbatas rātskunga dēli, kuri vēlējās nokļūt Itālijā, lai tur studētu (Boloņas universitātē, pēc Rufusa ziņām).³¹ Šos cilvēkus pavadīja viņu kalpotāji un palīgi.³² Avoti ir vienisprātis, ka kopumā delegācijā bija 16 cilvēku.³³

Delegācijas prominentākie locekļi bija arhibīskapa sekretārs Johans Faulhaners (*Johann Faulhaber / Faulhaver / Fulhaber / Vulchavere / Vulehavere / Wülehavere*)³⁴ un Rēveles domkapitula dekāns Heinrihs fon der Beke (*Heinrich von der Beke*).³⁵ Pēdējais hronikās atzīmēts kā delegācijas vadītājs, iespējams, tāpēc, ka viņš pāvesta kūrījā bija “labi pazīstams”,³⁶ t.i., viņam tur bija kontakti.

Delegācijai līdzī bija ievērojama naudas summa un dārgas mantas.³⁷ Doties uz Romu bez atbilstošiem līdzekļiem noteikti nevarēja, jo jebkura jautājuma virzīšana pāvesta galmā bija saistīta ar lielām izmaksām – kūrījas amatpersonām bija pieņemts dot dāvanas, kuru lielums bieži noteica attiecīgā jautājuma iznākumu.³⁸ Saskaņā ar Rīgas arhibīskapa pārstāvja vēlāk rakstīto vesto mantu vidū bijušas arī dārgas dāvanas, ko pāvestam sūtījis viņa labs paziņa Sāmsalas-Vīkas bīskaps.³⁹

Vēsturnieki interpretē delegācijas sagatavošanu kā slepenību.⁴⁰ Par slepenību avotos tomēr ziņu nav. Kā izriet no Rīgas rātes 12. janvārī rakstītās vēstules Rēveles rātei, sinodi apmeklēja arī triju lielāko Livonijas pilsētu rāšu pārstāvji.⁴¹ Vismaz šie rātskungi bija informēti par delegācijas gatavošanu – tai pievienojās divu rātskungu dēli. Tas neatbilst “slepenības režīmam”. Grūti arī iedomāties, kā tik plašas delegācijas sagatavošana varētu notikt pilnīgā slepenībā un kā Vācu ordenim varētu palikt nepamanīta 16 cilvēku lielas grupas pārvietošanās tā teritorijā.

Delegācijai bija paredzēts doties pa zemesceļu,⁴² kam bija jāved cauri Kurzemei, Mēmelei un Prūsijai.

Avoti neļauj precīzi noteikt laiku, kad risinājās tālāk aprakstītie notikumi. Kā ziņo Korners un Krancs, delegācija uzsāka ceļu Gavēņa sākumā.⁴³ Acīmredzot uz šīs ziņas pamata L. Arbuzovs un I. Šterns apgalvo, ka tas noticis 18. februārī.⁴⁴ Tomēr hronistu minētais “Gavēņa sākums” jāuztver kā aptuvena norāde, nevis precīzs datums. Ņemot vērā Livonijas nelielos attālumus, delegācijas nokļūšanai slepkavības vietā – Liepājas apkaimē – no jebkura starta punkta

Livonijā (kas, visticamāk, bija Rīga) bija nepieciešams relatīvi pavisam īss laiks. Visprecīzākā norāde uz norises laiku ir 1435. gadā rakstītā Rīgas arhibīskapa un domkapitula pret ordeni vērstā apsūdzība, kurā apgalvots, ka slepkavība notika 1428. gada martā.⁴⁵ Tātad, ņemot vērā hronistu teikto, ka delegācija devās ceļā Gavēņa sākumā, visticamāk, tālāk aprakstītais notikums risinājās marta sākumā. Došanās ceļā agrā pavasarī, kad, kā atzīmē Krancs, “jūra aukstuma dēļ bija grūti kuģojama”,⁴⁶ t.i., pirms kuģošanas sezonas sākuma, izskaidro izvēlēto maršrutu un rosina domāt par delegācijai uzticētās misijas steidzamību.

Kad delegācija nonāca Grobiņas fogta Gosvina no Ašbergas (*Gosen / Goswin / Goszwin van Aschenberg / Asscheberch / Asschenberge*)⁴⁷ pārvaldītajā teritorijā, pēdējais ar palīgiem tai uzbruka un atņēma uz pāvesta kūrīju vēstās vēstules, naudu, mantas un pat apģērbu. Visi 16 aplaupītie upuri tika sasieti un noslīcināti Liepājas (*Liva*) ezerā.⁴⁸

Avotu autori uzsver slepkavības nežēlīgo raksturu.⁴⁹ Tas, iespējams, bija viens no iemesliem, kāpēc tai bija tik plašas un ilgas atskaņas. Krancs un Renners vēl piezīmē, ka slepkavība notika, pastumjot upurus zem ledus,⁵⁰ kas uzsver tās brutalitāti.

Otrs iemesls avotu autoru sašutumam bija tas, ka upuri bija garīdznieki – varmācība pret tiem bija īpaši smags noziegums.⁵¹ Bez tam zemei, kur tika nogalināts vai ievainots priesteris, draudēja interdikts (aizliegums tur noturēt dievkalpojumus).

REAKCIJA UZ NOTIKUŠO

Nav iespējams precīzi noskaidrot, kad un kā slepkavība tapa zināma atklātībā, taču jāpieņem, ka baumas par to izplatījās drīz un strauji. Arhibīskapa pārstāvja 1435. gadā iesniegtā apsūdzība, kurā atzīmēts, ka slepkavas atklāti un publiski lietoja upuriem atņemtās mantas, ļauj pieņemt, ka slepkavības veicēji īpaši necentās slēpt savu nodarījumu.⁵²

1428. gada 19. martā (pēc Rīgas domkapitula lūguma) Rīgas Dominikāņu konventa vadītāji transumēja (izsludināja) jau 1426. gada 13. novembrī izdoto pāvesta bullu, ar kuru Rīgas domkapitulam tika pilnībā atjaunota neatkarība no Vācu ordeņa.⁵³ Drīz pēc tam domkapituls svinīgi novilkā nīstos Vācu ordeņa tērpus un atgriezās Augustīniešu ordenī.⁵⁴

Avoti neļauj iegūt pilnīgi pārliecinošu atbildi uz jautājumu, kāpēc Rīgas domkapituls publiski pasludināja savu neatkarību tieši šajā

laikā un vai tas bija tieši saistīts ar slepkavību. Vēstures literatūrā dominē uzskats, ka domkapitulu uz šo soli iedrošināja Vācu ordeņa baltiesne no pāvesta represijām un Livonijas sabiedrības sašutuma par slepkavību.⁵⁵ Arī šī raksta autore iepriekš ir nekritiski pieņēmusi šo viedokli.⁵⁶ Tomēr šādam apgalvojumam trūkst pietiekamu dokumentālu pierādījumu. Avotu aplūkošana hronoloģiskā secībā rāda, ka bullas publiskošanas brīdī (vismaz līdz 25. aprīlim) Rīgas domkapitulam nebija precīzas informācijas par delegācijas traģisko likteni. Avoti neļauj precīzi noteikt, cik ilgs laiks pagāja starp slepkavību (kas, visticamāk, notika marta sākumā) un bullas publiskošanu – iespējams, tās bija dažas dienas vai pat pāris nedēļas. Nav pamata noraidīt L. Arbuzova apgalvojumu, ka 19. martā Livonijā par slepkavību jau bija izplatījusies baumas (kas, viņaprāt, pamudināja domkapitulu publiski pasludināt savu neatkarību).⁵⁷ Tomēr jāšaubās, vai tik īsā laikā – dažās dienās vai pāris nedēļās – Rīgas domkapitula tālākās rīcības perspektīvas ieguva pietiekami skaidras aprises, lai domkungi paspētu izvērtēt, ka Livonijas sabiedrības un potenciālais pāvesta sašutums radīs viņu neatkarības atjaunošanai labvēlīgus apstākļus. Ja pieņēmums, ka Rīgas domkungus pasludināt savu neatkarību pamudināja baumas par Vācu ordeņa veikto slepkavību, ir patiess, visticamāk, šis solis bija viņu spontāns protests pret ordeni. Tomēr kā ticamāku autore izvirza pieņēmumu, ka Rīgas domkapitulu publiskot pāvesta bullu iedrošināja sinodē izteikts Livonijas garīdzniecības atbalsts un iedrošinājums vai pat pamudinājums un šis solis bija jau agrāk ielānots. Tomēr varbūt cēloņu un seku ķēde bija gluži pretēja – ordeņa dusmas par jau piedzīvotajām un aizdomas un satraukums par vēl briesmīgākajām diplomātiskajām sakāvēm bija vismaz viens no slepkavības iemesliem. Tā kā hronistu piezīme par delegācijas došanos ceļā Gavēņa sākumā ir uztverama kā aptuvena norāde, pilnībā nevar izslēgt, ka slepkavība tika paveikta pēc 19. marta vai vismaz tad, kad ordenis uzzināja par domkapitula plāniem faktiski pasludināt savu neatkarību. Šāda hipotēze nozīegumam piešķirtu skaidru motīvu.

Kā bija gaidāms, domkapitula rīcība pamatīgi saniknoja Vācu ordeni. Tieši šī domkapitula soļa dēļ ordeņa skatījumā (kas pausts dokumentā, kurš tiks aplūkots tālāk) bīskapu sūtņi bija zemes nodevēji – ordenis savas intereses identificēja ar Livonijas interesēm, uzskatot, ka tikai domkapitula pakļaušana ordenim ļauj izvairīties no iekšējiem konfliktiem un tādējādi kopīgi atvairīt ārējo ienaidnieku.⁵⁸

Kā norāda 15. jūnijā rakstītā virsmestra vēstule Livonijas mestram, Rīgas arhibīskaps bažījās (vai izlikās nobažījies), ka ordenis

gatavojas ar militāru spēku piespiest domkapitulu atkāpties no saviem neatkarības centieniem, un bija sūdzējies virsmestram par to, ka Livonijas brāļi bruņojas.⁵⁹

Kādu laiku – nav iespējams precīzi noteikt, cik ilgi, – Livonijas bīskapi skaidri nezināja, kas ar viņu sūtņiem noticis, taču drīz noprata, ka atgadījies kas nelāgs, vai arī dzirdēja baumas par slepkavību. Viņi nešaubījās, ka pie vainas ir Vācu ordenis. Viņu tālākā rīcība liecina par satraukumu, kas atbalsta pieņēmumu, ka sūtņiem bija uzticēta svarīga misija.

Jau 25. aprīlī Rīgas arhibīskaps un Tērbatas un Sāmsalas-Vīkas bīskapi nosūtīja salīdzinoši lielu delegāciju – 12 vasaļus, pa četriem no katras minētās bīskapijas, kā arī vairākus “izglītotus tiesību ekspertus” (*etlichin gelarten*) – uz Vācu ordeņa Livonijas atzara kapitula sēdi Vendenē (mūsd. Cēsis), lai mēģinātu noskaidrot patiesību. Tālākā notikumu gaita ļauj secināt, ka Livonijas brāļi savu vainu noliedza. Pēc kapitula sēdes Livonijas mestrs Cise fon Rutenbergs (*Cisse von dem Rutenberg*, 1424–1433) vēstulē virsmestram Paulam fon Rusdorfam (*Paul von Rusdorf*, 1422–1441) rakstīja par kļūstošajām valodām, ka bīskapu delegāciju nezināma iemesla dēļ ir aizkavējuši ordeņa Prūsijas brāļi.⁶⁰

14. maijā, atbildot uz šo vēstuli, virsmestrs pauda neizpratni, rakstot, ka Prūsijas brāļi “nav likuši nevienu aizturēt un nav vēlējušies kādu aizkavēt vai likt kavēt bez redzama iemesla” un viņš par to patiesi neko nezina. Fon Rusdorfs piekodināja Livonijas mestru apliecināt Prūsijas brāļu nevainību Rīgas arhibīskapam un “visiem pārējiem, kuriem tas pienākas”.⁶¹ Nav iemesla šaubīties, ka šajā brīdī virsmestram nebija informācijas par to, kas noticis ar Livonijas bīskapu sūtņiem.

16 cilvēku nāve un zaudētās mantas un dokumenti – tas nebija tikai kaitējums baznīcas interesēm. Nogalinātajiem bija radnieki, kuri vēlējās atriebties. Arī principā šāds kļūst varasdarbs Livonijas sabiedrībai nebija pieņemams. Iespējams, arhibīskaps ar domubiedriem apzināti uzkurināja Livonijā pret Vācu ordeni augošo sašutumu.

Livonijas brāļus pārņēma nopietns satraukums, un, kā rāda avoti, viņi pieļāva iespēju, ka arhibīskapa vadībā pret viņiem varētu tikt vērstas militāras uzbrukums. 1428. gada 30. aprīlī Livonijas mestrs pavēlēja ordeņa padotajiem – Rēveles pilsētniekiem – būt gataviem iet ordenim palīgā. “Sagatavojiet savus zirgus un bruņojumu tam, ja mūs tagad skartu nedienas, Dievs, sargi no tām, ka jūs tad, kā jums tas pienākas, būtu gatavi,” viņš rakstīja.⁶² Minētajā 14. maija vēstulē

arī virsmestrs pieļāva varbūtību, ka arhibīskaps šo lietu tā neatstās un – “lai Dievs to nedod” – uzsāks pret ordeni karu.⁶³

Avoti ļauj secināt, ka starp abām pusēm jau kopš pavasara pastāvēja liels saspīlējums un tās neizslēdza militāru līdzekļu izmantošanu. Tomēr grūti izvērtēt, kura puse attiecīgajā brīdī bija vairāk (un vai vispār) gatava sākt karu – Livonijas brāļi, kuri dusmojās par domkapitula neatkarības atjaunošanu, vai bīskapu atbalstītāji, kuri dusmojās par slepkavību.

Laikā starp maija vidu un jūnija vidu Livonijas mestrs, neredzēdams izeju no situācijas, lūdza padomu virsmestram, kā tālāk rīkoties.⁶⁴ Tādējādi, vēlākais, šajā laikā slepkavības fakts kļuva zināms virsmestram, kurš par notikušo bija ārkārtīgi sašutis. Attiecīgajā brīdī, kad ordeņa varas pozīcijas nebija tās labākās, tam vismazāk vajadzēja šādu problēmu. Virsmestrs pamatoti raizējās, ka šāda vardarbība graus ordeņa reputāciju un novedīs pie smaga baznīcas soda (konkrēti viņš baidījās no interdikta, kas saskaņā ar kanoniskajām tiesībām tiktu uzlikts Vācu ordeņa valdījumam kā vietai, kur ir nogalināts priesteris).⁶⁵ “Ja padoms būtu ticis vaicāts, pirms tas notika, iespējams, tik tālu nebūtu nonākuši,” viņš īgni piezīmēja 1428. gada 15. jūnijā rakstītā vēstulē Livonijas mestram.⁶⁶

Virsmestra ieteikumi bija vērsti uz to, lai pēc iespējas mazinātu notikušā kaitējumu Vācu ordeņa reputācijai un izvairītos no baznīcas soda. Tāpēc viņš pieteica nekādā gadījumā nepieļaut slepkavības izskatīšanu kūrījā. Lai izvairītos pat no šī notikuma pieminēšanas pāvesta galmā citu konfliktu kontekstā, virsmestrs mudināja pēc iespējas ātrāk panākt izlīgumu ar cietušo pusi visos strīdīgajos jautājumos, tostarp attiecībā uz Rīgas domkapitula atgriešanos augstīniešu regulā. Viņaprāt, šajā lietā nekas vairs nebija darāms un Livonijas mestram jāsamierinās ar diplomātisko sakāvi. Strīdu izšķiršanu virsmestrs ieteica uzticēt 24 šķīrējtiesniešiem. Viņš arī piekodināja Livonijas mestram (ņemot vērā ordeņa apdraudēto stāvokli) nekādā gadījumā neuzsākt pret arhibīskapu un viņa sabiedrotajiem karu (lai panāktu domkapitula atgriešanos Vācu ordeņa pakļautībā).⁶⁷

Visu vainu par slepkavību virsmestrs ieteica uzvelt konkrētajam varadarba izpildītājam un noliegt jebkādu ordeņa vadības iesaisti tajā. Vēstulei pievienotā zīmītē viņš, atkārtoti paužot bažas, ka ziņu par sūtņu noslepkavošanu nonākšana pāvesta kūrījā varētu novest pie baznīcas soda, mudināja Livonijas mestru uzrakstīt vēstuli Vācu ordeņa ģenerālprokuratoram un lūgt viņu sekot līdzi, vai kūrījā kāds nepiemin slepkavību, kā arī censties pēc iespējas novilcināt baznīcas

soda uzlikšanu līdz brīdim, kad ordenim rodas iespēja izklāstīt savu pozīciju. Viņš arī ieteica Livonijas mestram sūtīt uz kūriju kādu savu uzticamu pārstāvi (ja tāds atrastos), kurš tur uzkavētos un palīdzētu novērst baznīcas sodu, līdz šī lieta tiek “draudzīgi vai citā ērtā veidā atrisināta”.⁶⁸ Virsmestrs ieteica par notikušo ģenerālprokuratoram stāstīt šādu versiju: Grobiņas (vēstulē kļūdaini dēvēts par Durbes (*Dorbyn*)) fogts “aizturēja un nogalināja vairākus cilvēkus, iespējams, saistībā ar kādu personīgu konfliktu ar viņiem (“lietā, ar kuru, šķiet, viņš nespēja pats tikt galā”). Pie viņiem tika atrastas Livonijas garīdzniecības vēstules un mantas. Neskaitāmo jauno darbu dēļ šis fogts ir izstājies no ordeņa, un neviens nezina, kurp viņš ir aizmucis.”⁶⁹

VAININIEKU RĪCĪBA

Grobiņas fogts un viņa palīgi patiešām bija pametuši Livoniju. Nav zināms, kurā brīdī tas notika un kas viņus uz to pamudināja, t.i., neatbildēti paliek jautājumi, pirmkārt, vai viņi pameta Livoniju drīz pēc slepkavības vai arī turpmāko mēnešu gaitā, augot sašutumam un, iespējams, jūtot draudus; otrkārt, vai tas notika pēc viņu pašu izvēles vai ar savu pavēlnieku ziņu – lai dotu viņiem iespēju vainot grēkāžus, tos reāli nesodot. Šie jautājumi ir saistīti ar to, kad un kā slepkavības fakts kļuva zināms Livonijas sabiedrībai. Gosvins no Ašebergas bija pametis Livoniju kādu laiku pirms 21. augusta (jo šajā datumā notikušajā pušu pārstāvju sanāksmē viņš tika publiski izsludināts meklēšanā).⁷⁰

Kādā precīzi nenosakāmā brīdī (ne agrāk par 25. aprīli, kad notika minētā ordeņa kapitula sēde Vendenē) Grobiņas fogts uzrakstīja vēstuli Rīgas arhibīskapam. Šīs vēstules teksts ir saglabājies hronistu atstāstos. Kā vēsta Rufuss, Grobiņas fogts esot rakstījis: “Ziniet, Rīgas arhibīskapa kungs un pārējie Livonijas bīskapi, ka es, Gosvins Ašebergs, Grobiņas fogts, esmu noslicinājis jūsu priesteri, kuru sauca Fulehevers, viņš bija Rēveles [baznīcas] dekāns,⁷¹ un visus viņa sabiedrotos un esmu atņēmis viņiem to, kas bija pie viņiem, jo viņi bija zemes un mūsu ordeņa nodevēji. To es esmu izdarījis pēc sava paša prāta, pat neviens no maniem pavēlniekiem nezināja; un, ja Dievs tā gribētu, ka es jūs visus bīskapus dabūtu savā varā, tad es ar jums visiem tā arī izdarītu. Jūs gribat pret to kaut ko darīt, kas man tiek pārmests, vainojiet kādu citu.”⁷² Korners šo vēstuli atreferē ļoti līdzīgiem vārdiem.⁷³ Kranca traktējumā Gosvins pamato savu rīcību ar viņam uzticēto pienākumu aizstāvēt zemes robežas, kuru pildot

viņš ir atklājis sabiedrības ienaidniekus (t.i., prelātu sūtņus), kuriem viņš sabiedrības interesēs atņēmis mantu un dzīvību bez kāda plāna un pavēles.⁷⁴ Renners sniedz konspektīvu vēstules satura pārstāstu, kurš pamatvilcienos atbilst Kranca versijai, nobeigumā piezīmējot, ka Gosvins visas (sūtņiem atņemtās) vēstules un instrukcijas nosūtīja virsmestram, bet, “kas bija miris, tas miris arī palika”⁷⁵

Lai gan var diskutēt par to, cik precīzi hronisti ir izklāstījuši šīs vēstules saturu un kā tas nonācis viņu rīcībā (kā noraksts, kā informētu laikabiedru, kuri paši vēstuli bija vismaz redzējuši, atstāsts vai no mutes mutē ceļojošs un šajā procesā transformējies stāsts?), nav pamata apšaubīt, ka šāda vai līdzīga satura dokuments patiešām ir pastāvējis. Uz to norāda fakts, ka visās hronikās saskan vēstījuma pamatdoma, tomēr hronisti vēstuli nav nekritiski pārrakstījuši cits no cita, bet katrs (izņemot Korneru) piešķirushi tai atšķirīgas nianšes.

Būtiskākais jautājums šajā kontekstā ir: vai šo vēstuli sacerēja pats Gosvins, vai arī tās teksts ir viņa pavēlnieku diktēts. Vēstules formulējums ar ordeņa vadības nevainības un pat nezināšanas uzsvēršanu, pārspilēti izaicinošais stils (lai gan, iespējams, hronistu vai šokēto laikabiedru izpušķots), kā arī piebilde (Kranca versijā), ka par notikušo neviens neko nezina un tam (t.i., ordeņa iesaistei) nav pierādījumu, vedina domāt par pārdomātu stratēģiju, kas bija virzīta uz jebkādas ordeņa līdzdalības noliegšanu un fogta kā taisnīga sašutuma pārņemta karstgalvīga, bet ordenim un Livonijai pilnībā lojāla cilvēka impulsīvu rīcību visas Livonijas sabiedrības interešu vārdā. Tādējādi autorei ticamāka šķiet versija, ka Gosvins šādu vēstuli ir rakstījis pēc savas pavēlniecības rīkojuma. Tas neizslēdz, ka viņš patiesi alka izrēķināties ar “zemes / sabiedrības nodevējiem”. Protams, avoti neļauj arī pavisam droši apgalvot, ka Gosvins šo vēstuli nav spontāni uzrakstījis pēc savas iniciatīvas, saniknots par Rīgas domkapitula neatkarības centieniem (gadījumā, ja slepkavības brīdī jau bija zināms vismaz domkapitula lēmums bullu publiskot, jo citādi fogtam nebija konkrēta iemesla dusmoties). Tomēr šādā gadījumā būtu dīvaini, ka viņš savu spontāno sašutumu rakstiski pauda tikai apmēram pēc mēneša (bīskapu delegācijas vizīte Vendenē 25. aprīlī norāda, ka viņi tobrīd vēl tādu vēstuli nebija saņēmuši) un drīz pēc tam pats izplatīja pretēja rakstura ziņas (kas tiks aplūkotas tālāk).

Jautājumus rada arī Vācu ordeņa ģenerālprokuratora Kaspara Vandofena (*Caspar Wandofen*, 1428–1432) piezīme vēstulē virsmestram 1429. gada 12. jūlijā: “Ja Grobiņas fogts G. no Ašbergas būtu noliedzis to, ko viņš izdarīja, un būtu patvēries savā pilī, būtu

pagājuši daudzi gadi, pirms kaut kas tiktu pierādīts. Jo, kas notiek slepenībā, to atklātībā ir grūti pierādīt.⁷⁶ Autore nepiekrīt Viljamam Urbanam (*William Urban*), kurš, traktējot šo vēstuli nekritiski un atrauti no citiem avotiem, atzīmēja Grobiņas fogta bēgšanu kā muļķīgu.⁷⁷ Jāpieņem, ka ģenerālprokurators nebija lietas kursā par ziņu izplatības ātrumu un sašutumu Livonijā un par to, ka Gosvina bēgšana palīdzēja ordenim uzvelt viņam visu vainu. Livonijas bīskapu pārstāvju vizīte ordeņa kapitula sēdē Vendenē 1428. gada aprīlī liecina, ka jau pirms Gosvina vēstules tapšanas cietušajām pusēm nebija šaubu par to, kurš ir vainīgs sūtņu pazušanā, un sabiedrībā cirkulēja baumas par slepkavību.

TĀLĀKĀ NOTIKUMU ATTĪSTĪBA LIVONIJĀ

Livonijas mestrs, šajā kontekstā turpmāk burtiski izpildot virsmestra norādījumus, paklausīgi uzrakstīja Vācu ordeņa ģenerālprokuratoram instrukciju, kā rīkoties šīs slepkavības sakarā: ja šis incidents kūrījā tiks pieminēts, jānoliedz jebkāda ordeņa iesaiste un visa vaina jāuzvel, Gosvinam no Ašebergas, apgalvojot, ka viņš tiekot meklēts.⁷⁸

Lai neļautu Livonijas bīskapiem pārliecību par Vācu ordeņa vainu viņu sūtņu pazušanā izplatīt ārpus Livonijas un tādējādi minimalizētu šī atgadījuma “starptautisko publicitāti”, ordenis nogrieza viņu kontaktus ar ārpasauli.⁷⁹ Kā virsmestram 22. jūlijā sūdzējās pats arhibīskaps, visiem, kas dodas uz Livoniju vai prom no tās, jāapzvēr, ka tie neved viņa vēstules vai ziņojumus.⁸⁰ Pat uz Prūsiju sūtītie arhibīskapa sūtņi pie Mēmeles bija pagaisuši bez vēsts.⁸¹ 1429. gada janvārī kādam priesterim nācās slēpt savu garīdznieka kārtu, lai viņš tiktu ārā no Livonijas.⁸² 1429. gada aprīlī Livonijas mestra pārstāvis Romā Johanness Zobe (*Johannes Sobbe*), uzzinājis, ka Rīgas domkapitula labvēļi kūrījā ir nosūtījuši pārstāvjus uz Livoniju noskaidrot lietas apstākļus, piekodināja savam pavēlniekam uzraudzīt zemes robežas un gādāt, lai neviens no Livonijas ar vēstulēm vai ziņām nenonāktu pāvesta galmā “ne ar labu, ne ar varu”.⁸³ Livonijas mestra instrukcijā ģenerālprokuratoram tika pieteikts, ka gadījumā, ja kūrījā izskan pārmetums, ka prelātu sūtņi netiek izlaisti no zemes, jāskaidro, ka bez Vācu ordeņa atļaujas nedrīkst no Livonijas izvest zirgus (kā militāras nozīmes precī).⁸⁴

Notikumu tālākā gaita Livonijā ritēja Vācu ordeņa kā joprojām galvenā Livonijas militārā spēka draudu ēnā.

1428. gada 21. jūnijā ordeņa Livonijas brāļu un Rīgas arhibīskapa un domkapitula pārstāvji vienojās visas nesaskaņas, kas radušās starp abām pusēm sakarā ar to, ka domkapituls izstājās no Vācu ordeņa, uzticēt atrisināt šķīrējtiesai – 24 “godājamiem bruņinieku kārtas vīriem” (*erbaren rittermateschen mannen*) – pa 12 pārstāvjiem no katras puses, kuru sanāksme tika ieplānota Valkā 8. augustā. Arī Tērbatas un Sāmsalas-Vīkas bīskapi apņēmas pakļauties šīs tiesas spriedumam, ciktāl tas skartu viņu intereses.⁸⁵

1428. gada 14. augustā šķīrējtiesneši nāca klajā ar spriedumu aktuālajos strīdīgajos jautājumos starp Vācu ordeni, no vienas, un Rīgas arhibīskapu un domkapitulu, no otras puses. Saskaņā ar to Vācu ordenis akceptēja Rīgas domkapitula izstāšanos no ordeņa, bet pieprasīja par to morālu gandarījumu: arhibīskapam un domkungiem (pēc Livonijas mestra pieprasījuma) bija jāatvainojas Livonijas mestram un brāļiem par domkapitula regulas maiņu un jāsniedz paskaidrojums, ka ar atteikšanos no Vācu ordeņa tērpa viņi nav domājuši ordeni pakļaut ne izsmieklam, ne pazemojumam (*orden nicht to hone noch to smaheit gedan hebben*). Rīgas domkungiem bija arī jāapņemas reizi gadā (turklāt “bez dusmām un naida” (*sunder argelist*) – šī piezīme labi raksturo starp domkapitulu un Vācu ordeni valdošo emocionālo gaisotni) noturēt aizlūgumu par jau mirušo Livonijas mestru un brāļu dvēselēm, kā arī par tiem, kuri vēl nomirs. Vācu ordenis arī nodrošināja sev iespējas turpmāk apelēt pāvesta kūrījā pret domkapitula izstāšanos no tā – saskaņā ar spriedumu šajā jautājumā katra puse drīkstēs brīvi un otras puses netraucēti virzīt savas intereses. Viens no galvenajiem šķīrējtiesnešu sprieduma punktiem bija ordeņa attaisnošana slepkavības lietā un visas vainas uzvelšana Grobiņas fогtam: Livonijas bīskapi un viņu kapituli apņēmas necelt pret Vācu ordeni – ne pret Livonijas, ne Prūsijas brāļiem – ne Livonijas robežās, ne ārpus tās (*binnen landes unde buten landes*) nekādas pretenzijas par viņu sūtņu noslepkavošanu. Visas prasības – gan par noslepkavotajiem radiniekiem, gan nolaupītajām mantām – bija jāadresē tikai Gosvinam no Ašebergas un viņa palīgiem, kuri tika atzīti par vienīgajiem šajā noziegumā vainīgajiem un “izsludināti meklēšanā”. Spriedumā arī tika noteikts, ka vainīgo atrašanas gadījumā viņi tiks tiesāti, nevis uzreiz pakārti, – šādi “linča tiesas” draudi ir norāde uz sabiedrības dusmām. Šķīrējtiesneši arī sniedza galvojumu, ka Tērbatas (nevis Rēveles!) un Sāmsalas-Vīkas bīskapi pievienosies tiem izlīguma noteikumiem, kuri attiecas uz sūtņu slepkavību.⁸⁶

Vācu ordenim bija izdevies panākt sev izdevīgu un viltīgu atrisinājumu – Livonijas bīskapu oficiāla atteikšanās no pretenzijām pret ordeni slepkavības jautājumā līdzās Gosvina no Ašebergas vēstulei liedza ordeņa pretiniekiem iespēju oficiālajās apsūdzībās kūrījā izmantot šo noziegumu. Tādējādi turpmāk ordenis, vairs neraizējoties par starptautisko publicitāti, atkal varēja kūrījā droši “lobēt” jautājumu par domkapitula pakļaušanu tam. Savukārt arhibīskapa pārstāvjiem joprojām tika apgrūtināta izbraukšana ārpus Livonijas.

Minētais 14. augusta sprieduma teksts ir hronoloģiski agrākais dokuments, kas nepārprotami apliecina, ka Livonijas bīskapi bija informēti par viņu sūtņu patieso likteni.

SLEPKAVĪBAS SEKAS

Lai gan Vācu ordenis visumā veiksmīgi izkļuva no neveiklas situācijas, tomēr slepkavība nepalika bez tālejošām sekām.

Pirmkārt, sabiedrības sašutums un raizes par pāvesta sankcijām ierobežoja ordeņa rīcības brīvību un deva pretiniekam priekšrocības. Šajā situācijā ordenis nevarēja atļauties uz Rīgas domkapitula neatkarības atjaunošanu reaģēt tik asi, cik tas, iespējams, būtu rīkojies citos apstākļos (jāatceras 1428. gada pavasarī rakstītā Rīgas arhibīskapa vēstule virsmestram, kurā tika paustas bažas par to, ka Livonijas brāļi gatavojas karam, un virsmestra brīdinājums Livonijas mestram karu neuzsākt).

Neskatoties uz ordeņa intensīvajiem centieniem informāciju par slepkavību pieklusināt, ziņas par to tomēr sasniedza kūriju, radot satraukumu.⁸⁷ Lai gan ordenis bija formāli attaisnots, ordeņa nelabvēļi (kuriem šī informācija bija ērts instruments diplomātiskajā cīņā) noteikti nekavējās pārliecināt klausītājus, kas ir īstais vaininieks. Īpaši aktīvs ordeņa neslavas celšanā, tostarp izmantojot šo slepkavību, bija tā galvenais nelabvēlis Sāmsalas-Vikas bīskaps Kristians, kurš, kā minēts, iespējams, ieguva informāciju par šo noziegumu no tā dalībnieka Stibora. Piemēram, 1429. gada 8. februārī Vācu ordeņa ģenerālprokurators minēja, ka bīskaps Kristians esot pāvesta pārstāvjiem stāstījis, ka noslepkavotajiem sūtņiem nolaupītās mantas atrastas pie ordeņa Dancigas komtura.⁸⁸

Tas neļāva ordenim šajā jautājumā zaudēt modrību. Satraukumu radīja arī Gosvina tālākā rīcība (ko, iespējams, diktēja vēlēšanās atbrīvoties no ļaundara slavas vai ļaušanās sevi izmantot ordeņa iekšējo frakciju savstarpējās cīņās vai ordeņa nelabvēļu interesēs).

No ģenerālprokuratora Kaspara Vandofena 1429. gada 16. jūlijā virsmestram rakstītas vēstules izriet, ka bijušais Grobiņas fogts neilgi pirms šīs vēstules tapšanas bija atklāti atzinis, ka slepkavību veicis pēc savas priekšniecības pavēles.⁸⁹ Lai gan, kā ģenerālprokurators mierināja virsmestru, Sāmsalas-Vīkas bīskapam Kristianam nebija izredžu par šo slepkavību panākt baznīcas sodu ordenim, jo ordeņa vainu nebija iespējams pierādīt, šādas runas kaitēja tā reputācijai. Līdz ar Gosvina tālākajām gaitām tādas ziņas nonāca mūsdienu Nīderlandes teritorijā. 1435. gada 2. augustā rakstītā vēstulē virsmestrs centās pārliecināt šīs teritorijas kungu Geldernas (*Geldern*) hercogu, ka Gosvina no Ašebergas izplatītie apgalvojumi, ka slepkavību Livonijā viņš ir paveicis pēc savu pavēlnieku ieteikuma, ar viņu ziņu un atļauju, ir apmelojumi.⁹⁰

Slepkavības saceltās kaislības – sašutums pret ordeni un vēlme atriebt noslepkavotos – nenorima vēl ilgi. Kā 1430. gada 11. martā virsmestram rakstīja Livonijas brālis Bertolds no Rukerhūzenes (*Berthold von Rückerhusen / von Ruckershwsen*) (kurš bija nosūtīts uz Itāliju, lai palīdzētu ģenerālprokuratoram atjaunot Rīgas domkapitula pakļautību ordenim), Sāmsalas-Vīkas bīskaps esot viņam paudis pārsteigumu, ka Bertolds un viņa ceļabiedrs Johanness Zobe ir dzīvi nonākuši galamērķī: viņiem ceļā esot uzglūnējuši un sekojuši apmēram 20 vīri, lai “sacirstu viņus gabalos” un tādējādi atriebtu “pie Mēmeles noslepkavotos”.⁹¹ Tā kā draudi tika izteikti Livonijas brāļiem un par citu šajā laikā viņu veiktu slepkavību ziņu nav, ir pamats uzskatīt, ka ar to ir domāti nedaudz tālāk uz ziemeļiem nogalinātie Livonijas bīskapu sūtņi.

1434. gadā, izmantojot pavērsienu Romas katoļu baznīcas hierarhijā – koncila izvirzīšanos par tās augstāko instanci –, Rīgas arhibīskaps un kapituls iesniedza tam apelāciju pret 1431. gadā ordeņa spiediena ietekmē noslēgtu un pāvesta apstiprinātu viņiem neizdevīgu vienošanos, kas atkal pastiprināja Rīgas domkapitula atkarību no Vācu ordeņa.⁹² Iesniedzot koncila nozīmētajam konflikta izmeklētājam plašu apsūdzību pret Vācu ordeni, arhibīskapa pārstāvji nevilcinājās izmantot 1428. gadā notikušo sūtņu slepkavību kā iespaidīgu argumentu, 1428. gada vasarā noslēgto izlīgumu skaidrojot ar ordeņa draudiem. Apsūdzībā kā visiem Livonijā un tālu ārpus tās robežām zināms fakts ir paziņots, ka šo slepkavību paveica Vācu ordeņa brālis Gosvins no Ašebergas kopā ar citiem šī ordeņa brāļiem un atbalstītājiem pēc savu pavēlnieku rīkojuma un aiz naida pret Rīgas arhibīskapu un baznīcu. Dokumentā arī uzsvērts, ka ordenis

slepkavību ir akceptējis un slepkavas aizsargā, un nepieļauj viņu saukšanu pie atbildības, tādējādi kļūstot līdzvainīgs.⁹³

1435. gadā (daļēji Rīgas arhibīskapam labvēlīgā baznīcas koncila lēmuma ietekmē) Vācu ordenis, noslēdzot ar Rīgas arhibīskapu un domkapitulu izlīgumu, kas uz laiku “iesaldēja” ilgstošās nesaskaņas, vēlējās reizi par visām reizēm šo slepkavību atstāt pagātnē. Lai gan izlīguma tekstā konkrēti šī slepkavība nav minēta (jo ordenis formāli savu vainu neatzina, bez tam izlīgums bija jāšūta uz baznīcas koncilu apstiprināšanai), ar arhibīskapa atteikšanos jebkad izvirzīt pretenzijas pret Vācu ordeni par tā nodarījumiem visticamāk ir domāta tieši šī sūtņu slepkavība un materiālā kompensācija (20 000 Rīgas mārkus) attiecas tieši uz šī nozieguma morālo un finansiālo izpirkšanu.⁹⁴ Lai būtu pilnīgi drošs, ka šis jautājums tiešām beidzot ir nodots aizmirstībai, ordenis pieprasīja, lai Rīgas arhibīskaps un domkapituls atsevišķā apzīmogatā dokumentā atsakās no pretenzijām pret ordeni par šo slepkavību (kā arī no pretenzijām uz laicīgo varu pār ordeni). Par šādu dokumentu informāciju sniedz Livonijas mestra vēstule virsmestram, kurā attiecīgais noziegums tiek dēvēts vienkārši par “slepkavību” (*toethslachtunge*).⁹⁵ Tas norāda, ka ordenim nebija izdevies pārliecināt Livonijas sabiedrību par savu nevainību un ka neformāli ar netieši ordenis uzņēmās atbildību par šo slepkavību un tam bija ļoti svarīgi no tās atbrīvoties. Katram gadījumam 1436. gadā Vācu ordenis sagādāja arī pāvesta apstiprinājumu jau viņa priekšgājēja izdotajai privilēģijai, saskaņā ar kuru uz Vācu ordeņa zemēm neattiecās nosacījums, ka vietai, kur nogalināts vai ievainots priesteris, tiek uzlikts interdikts.⁹⁶

Par ilgstošu aizvainojumu liecina arī tas, ka izlīgums ar Rēveles domkapitulu par tā dekāna Heinriha fon Bekes nogalināšanu tika panākts tikai 1452. gadā.⁹⁷

Otrkārt, Vācu ordeņa brāļi no neveiklās situācijas guva mācību būt apdomīgākiem. Iesakot vardarbīgus paņēmienus pret pretiniekiem, ordeņa amatpersonas turpmāk steidzās piekodināt Livonijas brāļiem atturēties no tik atklātām metodēm. Piemēram, 1429. gada maijā Livonijas mestra pārstāvis Romā Johanness Zobe rekomendēja atmet bezcerīgos centienus panākt, lai pāvests atkal pakļauj Rīgas arhibīskapiju ordenim. Tā vietā Livonijas brāļiem vajadzētu pašiem “nodibināt taisnību savā zemē” – sagūstīt tos domkungus, kuri ir izstājušies no Vācu ordeņa. Tomēr viņš piekodināja nenodarīt viņiem miesas bojājumus un nevienu nenogalināt.⁹⁸ Ordeņa ģenerālprokurators Kaspars Vandofens, atsaucoties uz Gosvina precedentu, raizējās

par Livonijas brāļu primitīvajiem paņēmieniem. “Vai tiešām mums nav cita veida, kā ļaunumu [labot ar] zobena cirtieni vai ūdeni?” viņš pukojās vēstulē virsmestram 1429. gada jūlijā, ieteikdams atbrīvoties no ordenim neērtā Sāmsalas-Vīkas biskapa izsmalcinātākā veidā – ar indi, kas ļautu noslēpt ordeņa iesaisti. “Kas ar savējiem grib kādu ļaunu cilvēku nogalināt, tad ir vienalga, kādā nāvē viņš mirst. Tādiem cilvēkiem jādod ēst vai dzert tā, lai viņi pēc tam nekad vairs ne izsalkumu, ne slāpes nejustu un nekad vairs ļaunu nedarītu,” viņš mācīja.⁹⁹

Vistālejošāko ietekmi šī slepkavība atstāja uz ordeņa reputāciju. Kā sūkstījās paši ordeņa pārstāvji, šis notikums bija sagādājis ordenim sliktu slavu. Vēl šodien minētā slepkavība kalpo kā spilgtākais piemērs Vācu ordeņa brāļu tieksmei uz nepārdomātu varmācību.

VAININIEKA TĀLĀKAIS LIKTENIS

Par Vācu ordeņa vadības līdzdalības pakāpi secinājumus ļauj izdarīt galvenā vaininieka liktenis. Ordenis publiski meklēšanā izsludināto grēkāzi pat nedomāja sodīt. Gosvins no Ašebergas 1429. gada 2. februārī ieradās Romā un ilgāk nekā mēnesi (līdz 27. martam) slepeni tur uzturējās pie Vācu ordeņa pārstāvjiem, kuri sniedza viņam finansiālu palīdzību. Johanness Zobe savā vēstulē viņu minēja kā “kādu, vārdā G., no Livonijas” (*einer, genant G., aus Lifland*).¹⁰⁰ Vācu ordeņa diplomāti centās no pāvesta iegūt viņam nodarījuma piedošanu (absolūciju) – un veiksmīgi: jau 1429. gada augustā šis fakts ir minēts ordeņa korespondencē. Tas tika uzskatīts par ordeņa diplomātijas nopelni (neskatoties uz Gosvina izplatītām runām par savu priekšnieku līdzdalību) – ģenerālprokurators taisnojās, kāpēc to ir paveicis cits ordeņa pārstāvis, nevis viņš pats.¹⁰¹ Gosvins turpināja saņemt ordeņa aizstāvību, lai gan tika novirzīts uz stratēģiski mazāk svarīgām ordeņa zemēm, kur tuvumā nebūtu slepkavas sodīšanā personiski ieinteresētu cilvēku. 1434. gada 28. aprīlī viņš ordeņa iekšējā dokumentā minēts kā Dīrenas (*Dieren, mūsd. Diederer, Nīderlandē*) komturs.¹⁰² Lai gan 1435. gada 2. augustā Geldernas hercogam adresētajā vēstulē virsmestrs Gosvinu min kā no ordeņa atkritušo, viņa apgalvojumus par savu priekšnieku doto pavēli veikt slepkavību nosoda kā apmelojumu, kā arī solās viņu sagūstīt un atgriezt “paklausībā”,¹⁰³ nekas neliecina par Gosvina sodīšanu. Ja bijušā Grobiņas fogta teiktais tiešām būtu apmelojumi, jādodomā, ka pret viņu tomēr būtu veiktas kādas sankcijas. 1446. gadā Gosvins no

Ašebergas avotos minēts kā Arstedes (*Aersted*, mūsd. *Arsta*, Zviedrijā) komturs. Šajā laikā, pildot amata pienākumus, viņš, kā pats atzīst, uz brīdi iegriezies arī Livonijā.¹⁰⁴ 1451. gada otrajā pusē sastādītājā ordeņa vizitācijas protokolā viņš minēts ordeņa Narvas konventa iemītnieku skaitā.¹⁰⁵ Slepkavu aizstāvēšana un patvēruma došana viņiem, kā minēts Rīgas arhibīskapa un domkapitula sūdzībā, bija viens no aspektiem, kas izsauca sabiedrības neapmierinātību.¹⁰⁶

NOBEIGUMS, JEB KAS BIJA ŠĪ SLEPKAVĪBA?

Būtiskākais slepkavības raisītais jautājums ir: kas bija notikušā iniciators?

Avotu analīze nesniedz skaidru atbildi, tomēr ļauj izvirzīt trīs hipotēzes:

1. Slepkavība tika veikta pēc Livonijas mestra pasūtījuma,¹⁰⁷ lai nepieļautu ordenim potenciāli bīstama sūtījuma nonākšanu kūrījā un, iespējams, iebaidītu domkapitulu atkāpties no saviem neatkarības centieniem.

2. Livonijas mestrs bija pavēlējis sūtņus ceļā aizkavēt,¹⁰⁸ lai nepieļautu ordenim potenciāli bīstama sūtījuma nonākšanu kūrījā, bet ne nogalināt.

Abas šīs hipotēzes atšķir vienīgi ordeņa Livonijas pavēlniecības līdzdalības pakāpi. Autore uzskata, ka visticamāk Gosvins bija saņēmis neskaidras norādes, piemēram, gādāt, lai sūtņi un sūtījums nenonāk galamērķī, bet viņš pārcentās vai arī neredzēja iespēju izpildīt misiju, atstājot sūtņus dzīvus un vienlaikus neatklājot ordeņa vainu. Šīs hipotēzes atbalsta Gosvina un ordeņa amatpersonu sākotnējā saskaņotā rīcība un vēlākie Gosvina apgalvojumi par savu pavēlnieku līdzdalību. Arī rūpes par slepkavu turpmāko karjeru norāda, ka tā nebija tikai “korporatīvā solidaritāte”.

3. Gan sūtņu sagūstīšanas, gan slepkavības iniciators bija Grobiņas fogts, kurš rīkojās bez savu pavēlnieku ziņas, dusmās par domkapitula neatkarības centieniem – tieši šādu notikumu versiju aizstāvēja ordeņa amatpersonas. Šī ir maz ticama hipotēze, tomēr to pilnībā neļauj noraidīt Livonijas mestra vēstule virsmestram (1428. gada aprīļa beigās vai maija sākumā), kurā pirmais likās par bīskapu delegācijas likteni neko nezinām un stāstīja par baumām, ka tā nezināma iemesla dēļ ir aizkavēta Prūsijā. Citādi šādu informācijas slēpšanu no virsmestra var izskaidrot vienīgi ar ordeņa Livonijas pavēlniecības dziļu apjukumu. Nevar izslēgt, ka Livonijas

mestrs uzzināja patiesību tikai vēlāk – maija beigās vai jūnija sākumā – un tūdaļ to izklāstīja virsmestram. Arī nolauptā mantu atklāta lietošana ordeņa vajadzībām – ja var ticēt arhibīskapa pārstāvja apsūdzībām – neļauj pavisam noraidīt hipotēzi par Gosvina spontānu un nesankcionētu rīcību dusmu uzplūdā.

Tomēr, pat ja slepkavība tika veikta bez Livonijas mestra ziņas, ordeņa vadība darbos to nenosodīja, bet gan akceptēja un palīdzēja slepkavām izbēgt no soda. Tas padara Vācu ordeni Livonijā vismaz par morāli līdzvainīgu šajā noziegumā.

Notikumu gaita ļauj izdarīt šādu secinājumu:

Cīņā par lielāku varu Livonijā 15. gadsimta sākumā Vācu ordenis bija gatavs uz nelikumīgu rīcību, kas neatbilda reliģiska ordeņa morālei: kļaju vardarbību un meliem. Ar vai bez pavēlniecības ziņas paveiktā slepkavība ilustrē Livonijas brāļu nesavaldību un tendenci pret pretiniekiem izturēties izteikti agresīvi. Pat ja šāda rīcība bija virzīta uz ordeņa skatījumā pozitīviem mērķiem, tā nevarēja neizraisīt pārējās Livonijas sabiedrības sašutumu un pretestību.

Šis notikums ir piemērs tam, ka Livonijas brāļu nesavaldība galu galā nāca par sliktu paša Vācu ordeņa interesēm un veicināja spriedzi Livonijas politiskajā dzīvē.

Autore pateicas Mg. hist. Andrim Levānam par izmantoto un citēto avotu tulkojumu redakcijai.

ATSAUCES UN PIEZĪMES

- ¹ Jan-Erik Beuttel (1999). *Der Generalprokurator des Deutschen Ordens an der Römischen Kurie. Amt, Funktionen, personales Umfeld und Finanzierung*. Marburg: N. G. Elwert Verlag, S. 217; Klauss Milicers (2009). *Vācu ordeņa vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 244. lpp.; Heinz von zur Mühlen (1994). Livland von der Christianisierung bis zum Ende seiner Selbständigkeit (etwa 1180–1561). In: Gert von Pistohlkors (Hg.). *Deutsche Geschichte in Osten Europas. Baltische Länder*. Berlin: Siedler Verlag, S. 25–172, hier S. 81; Klaus Neitmann (1997). Der Deutsche Orden und die Revaler Bischofserhebungen im 14. und 15. Jahrhundert. In: Norbert Angermann, Wilhelm Lenz (Hg.). *Reval. Handel und Wandel vom 13. bis zum 20. Jahrhundert*. Lüneberg: Institut Nordostdeutsches Kulturwerk, S. 43–86, hier S. 60; William Urban (1978). The Diplomacy of the Teutonic Knights at the Curia. *Journal of Baltic Studies*, IX, pp. 116–127, here pp. 126–127.

- ² Leonid Arbusow (1908). *Grundriss der Geschichte Liv-, Esth- und Kurlands*. Riga: Verlag von Jonck und Poliewsky, S. 96; Bernhard Jähnig (2004). Die Rigische Sache des Deutschen Ordens zur Zeit des Erzbischofs Henning Scharpenberg bis zur Landeseinung von 1435. In: Bernhard Jähnig, Klaus Militzer (Hg.). *Aus der Geschichte Alt-Livlands. Festschrift für Heinz von zur Mühlen zum 90. Geburtstag*. Münster: Lit Verlag, S. 113–135, hier S. 122–124; Mario Glauert (2004). Die Bindung des Domkapitels von Riga an die Regel des Deutschen Ordens. In: Radoslaw Biskup, Mario Glauert (Hg.). *Die Domkapitel des Deutschen Ordens in Preussen und Livland*. Münster: Aschendorff, S. 269–316, hier S. 299; Ernst Seraphim (1906). *Geschichte von Livland. I: Das livländische Mittelalter und die Zeit der Reformation (bis 1582)*: Gotha: Perthes, S. 137–138 (A. Tille (hg.). *Deutsche Landesgeschichten*, Bd. 7).
- ³ Indriķis Šterns (1997). *Latvijas vēsture 1290–1500*. Rīga: Daugava, 362.–363. lpp.
- ⁴ Par šo tēmu autore ir publicējusi populārzinātnisku rakstu: Eva Eihmane (2013). Skandalozākā politiskā slepkavība Livonijā. *Ilustrētā Pasaules Vēsture*, 62, 38.–45. lpp.
- ⁵ Auszüge aus der Chronik des Rufus vom Jahre 1400 bis 1430 (1830). In: Ferdinand Heinrich Grautoff (Hg.). *Die lübeckischen Chroniken in niederdeutscher Sprache*. Zweiter Teil, Hamburg: Bei Friedrich Perthes, S. 564–565; *Die Chronica Novella des Hermann Korner* (1895). Jakob Schwalm (Hg.). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, S. 491–492. Šo hroniku savstarpējās attiecības ir ārpus šī pētījuma robežām, tāpēc rakstā tās abas tiks minētas kā līdzvērtīgi avoti.
- ⁶ *Chronicon Slavicum, quod vulgo dicitur parochi Suselensis* (1866). Ernst Adolph Theodor Laspeyres (Hg.). Lübeck: Friedr. Asfchenfeldt, S. 172–175.
- ⁷ A. Krantzii, *viri in theologia et ivre pontificio celeberrimi, historicique clarissimi, Wandalia [...]* (1619). Hannoveriae: Typis Wecheliani, impensis Danielis ac Davidis Aubriorum & Clementis Schleichij, S. 256–257 (Cap. 16); *Johann Renner's Livländische Historien* (1876). Richard Hausmann, Konstantin Höhlbaum (Hg.). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, S. 118. Renners šī notikuma izklātā balstās uz Krancu, kurš savukārt izmanto agrākos avotus (Jakob Schwalm (1895). Einleitung. In: *Die Chronica Novella des Hermann Korner*. Jakob Schwalm (Hg.). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, S. XVIII–XXXIV).
- ⁸ *LUB*, VIII, Nr. 498, 509, 522, 527. Kā rakstīja ģenerālprokurators, Stibors ir piedalījies ļaundarībās Kurzemes piekrastē (*LUB*, VIII, Nr. 498); 1431. gada 31. oktobrī vēstulē virsmestram ordeņa brālis Johanness Mengens Stibora dalību sūtņu slepkavībā minēja kā faktu (*LUB*, VIII, Nr. 522).
- ⁹ *LUB*, VIII, Nr. 522.
- ¹⁰ Šādās domās ir arī B. Jēnigs (Jähnig. Die Rigische Sache des Deutschen Ordens zur Zeit des Erzbischofs Henning Scharpenberg, S. 129).
- ¹¹ *LUB*, VIII, Nr. 891, 945.
- ¹² Konkrētajā situācijā Vācu ordenis atdeva pāvestam ienākumus, kas gūti no Rīgas arhibīskapijas īpašumiem laikā, kad arhibīskapa prombūtnē tos

- pārvaldīja ordenis, kopumā 12 000 guldeņu (*LUB*, III, Nr. 1333; *LUB*, IV, Nr. 1349, 1352, 1357; sīkāk sk.: Eva Eihmane (2012). *Rīgas arhibīskapa un Vācu ordeņa cīņas par varu viduslaiku Livonijā*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 76. lpp.). 14.–15. gadsimtā Vācu ordeņa veiktā pāvesta galma amatpersonu apdāvināšana un saņemtās labvēlības atkarība no sniegto dāvanu lieluma plaši atspoguļota Vācu ordeņa ģenerālprokuratora vēstulēs. Sīkāk sk.: Beuttel. *Der Generalprokurator*, S. 552–564; Eihmane. *Rīgas arhibīskapa un Vācu ordeņa cīņas*, 34.–35. lpp.
- ¹³ *LUB*, VI, regests Nr. 1641a.
- ¹⁴ *LUB*, IV, Nr. 1351.
- ¹⁵ *LUB*, IV, Nr. 1353.
- ¹⁶ *LUB*, IV, Nr. 1446.
- ¹⁷ Roman Czaja (2009). Die Entwicklung der ständischen Versammlungen in Livland, Preußen und Poland im Spätmittelalter. *Zeitschrift für Ostmitteleuropa Forschung*, 3, S. 312–328, hier S. 314; Milicers. *Vācu ordeņa vēsture*, 218.–234. lpp.
- ¹⁸ *LUB*, V, Nr. 2705; *LUB*, VII, Nr. 62–63.
- ¹⁹ *LUB*, VII, Nr. 537.
- ²⁰ Jähnig. Die Rigische Sache des Deutschen Ordens zur Zeit des Erzbischofs Henning Scharpenberg, S. 121. Domkapitula regulas maiņa avotos tika apzīmēta kā attiecīgā tērpā pieņemšana vai novilkšana, jo Rīgas domkungu tērpā krāsa publiski demonstrēja, kurš – arhibīskaps vai ordenis – attiecīgajā brīdī bija guvis virsroku savstarpējā cīņā (Theodor Kallmeyer (1842). Geschichte der Habits-Veränderung des Rigischen Domcapitels, nebst Untersuchungen über streitige Gegenstände in derselben mit urkundlichen Beilagen. *Mitteilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands*, 2, S. 197–340, hier S. 215, 221, 228).
- ²¹ Sinode sākās 1428. gada 25. janvārī un noslēdzās februāra sākumā (*LUB*, VII, Nr. 680, 685, 690). Korneris kā tās sākuma datumu kļūdaini min 1428. gada 29. septembri (*profesto sancti Michaelis*) (*Die Chronica Novella*, S. 491).
- ²² Pāvests atļāva pie Rīgas baznīcas provinces piederošajiem Prūsijas (Ermlandē, Pomezānijas, Samlandes un Kulmas) bīskapiem pēc viņu lūguma šajā sinodē nepiedalīties. Šo lūgumu, kas bija pamatots ar bīstamo ārpolitisko situāciju, atbalstīja Vācu ordenis, bažījoties, ka sinode izvērsis Rīgas arhibīskapa ietekmi arī Prūsijas diecēzēs (*AR*, Nr. 365; *LUB*, VII, Nr. 444, 532–533; Jähnig. Die Rigische Sache des Deutschen Ordens zur Zeit des Erzbischofs Henning Scharpenberg, S. 122).
- ²³ Sinode tika organizēta pēc Konstancas koncila rīkojuma un atbalsoja vispārējo reformu noskaņu Romas katoļu baznīcā, pieņemtajos statūtos pieprasot garīdzniecības noteikto uzvedības normu stingru ievērošanu un kristiešu dalību baznīcas rituālos (*AR*, Nr. 365; *LUB*, VII, Nr. 690).
- ²⁴ [Leonid Arbusow]. *AR*, Nr. 365, S. 328; Arbusow. *Grundriss*, S. 96; Jähnig. Die Rigische Sache des Deutschen Ordens zur Zeit des Erzbischofs Henning Scharpenberg, S. 123; Šterns. *Latvijas vēsture 1290–1500*, 362. lpp.

- ²⁵ A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 256–257 (“*Operac pretium visum est, sedem apostolicam aduersus oppressores ecclesiae inuocare detegereque per nuntios calamitosum ecclesiae statum, quod ab iis qui auxilio terrae sint impositi, opprimi tentaretur*”); *Die Chronica Novella*, S. 491 (“... *de apostolico presidio inplorando contra eorum molestatores et iniuratores*”); *Johann Renner’s Livländische Historien*, S. 118 (“*klagen aver den orden und dem sulven ohren ellenden bedroveden tostandt erkennende geven*”).
- ²⁶ *Chronik des Rufus*, S. 564 (“... *vorbunden se sik tohope jegen den orden der Dudeschen heren, de se under sik wolden breken; dar wolden se to hulpe toropen de prelaten des hoves van Rome unde den Pawes*”).
- ²⁷ Zobenbrāļu ordenis kopš savas dibināšanas 1202. gadā bija pakļauts Rīgas bīskapa garīgai un laicīgai jurisdikcijai, kas formāli tika pasludināta 1210. gadā izdotajā pāvesta bullā. Vēlāk, saņemot zemi arī Tērbatas un Sāmsalas-Vīkas bīskapijā, ordenis tika pakļauts arī šiem bīskapiem. Pēc sakāves t.s. Saules kaujā apvienojoties ar Vācu ordeni 1237. gadā, Zobenbrāļu ordenis nodeva tam savus īpašumus, misiju un tiesisko statusu Livonijā. Akceptējot abu ordeņu apvienošanās, pāvests apstiprināja Vācu ordeņa laicīgo pakļautību attiecīgajiem bīskapiem. Sīkāk sk.: Eihmane. *Rīgas arhibīskapa un Vācu ordeņa cīņas*, 10.–13. lpp.
- ²⁸ [Arbusow]. *AR*, Nr. 365, S. 329.
- ²⁹ *LUB*, VIII, Nr. 891, 945.
- ³⁰ *Chronik des Rufus*, S. 564; *Die Chronica Novella*, S. 491.
- ³¹ A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 257; *Chronik des Rufus*, S. 564; *Die Chronica Novella*, S. 491; *Johann Renner’s Livländische Historien*, S. 118.
- ³² *Chronik des Rufus*, S. 564; *LUB*, VIII, Nr. 891.
- ³³ A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 257; *Chronik des Rufus*, S. 564; *Chronicon Sclavicum*, S. 172–173; *Die Chronica Novella*, S. 491; *Johann Renner’s Livländische Historien*, S. 118; *LUB*, VIII, Nr. 891, 945.
- ³⁴ Leonid Arbusow (1904). *Livlands Geistlichkeit vom Ende des 12. bis ins 16. Jahrhundert*. Mitau: Steffenhagen, S. 48.
- ³⁵ Heinrihs fon der Beke bija Rēveles birģera dēls, bijis Tērbatas un Rēveles domkungs, no 1420. gada – Rēveles dekāns (Arbusow. *Livlands Geistlichkeit*, S. 13); Rufusa un Kornera hronikās šo abu personu vārdi un amati ir sajaukti vietām – Johans Faulhaners ir atzīmēts kā Rēveles dekāns (*Chronik des Rufus*, S. 565; *Die Chronica Novella*, S. 491).
- ³⁶ A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 257; *Chronik des Rufus*, S. 564 (“... *ere hovetman scholde wesen de deken von Revele, de in deme hove woll bekant was*”); *Chronicon Sclavicum*, S. 172–173; *Die Chronica Novella*, S. 491; *Johann Renner’s Livländische Historien*, S. 118.
- ³⁷ *Chronik des Rufus*, S. 565; *Die Chronica Novella*, S. 491; *LUB*, VIII, Nr. 945.
- ³⁸ Beuttel. *Der Generalprokurator*, S. 552–564.
- ³⁹ *LUB*, VIII, Nr. 945, 3.§.
- ⁴⁰ [Arbusow]. *AR*, Nr. 365, S. 328; Arbusow. *Grundriss*, S. 96; Jähmig. *Die Rigische Sache des Deutschen Ordens zur Zeit des Erzbischofs Henning Scharpenberg*, S. 123; Glauert. *Die Bindung des Domkapitels von Riga*, S. 299; Šterns. *Latvijas vēsture 1290–1500*, 362. lpp.

- ⁴¹ LUB, VII, Nr. 680.
- ⁴² A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 257; *Die Chronica Novella*, S. 491; Šterns. *Latvijas vēsture 1290–1500*, 362. lpp.
- ⁴³ A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 257; *Die Chronica Novella*, S. 491.
- ⁴⁴ [Arbusow]. *AR*, Nr. 365, S. 329 (tomēr kā nozieguma paveikšanas laiku L. Arbuzovs atzīmē marta sākumu, kas rada zināmu loģisku pretrunu); Šterns. *Latvijas vēsture 1290–1500*, 362. lpp.
- ⁴⁵ LUB, VIII, Nr. 945, 3.§.
- ⁴⁶ A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 257 (“*quod mare tardius fit per glaciem nauigable*”).
- ⁴⁷ Šis Vestfālenes izcelsmes ordeņa brālis šo amatu pildīja no 1423. gada maija (Sonja Neitmann (1993). *Von der Grafschaft Mark nach Livland: Ritterbrüder aus Westfalen im livländischen Deutschen Orden*. Köln: Böhlau, S. 109).
- ⁴⁸ A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 257; *Chronik des Rufus*, S. 565; *Chronicon Sclavicum*, S. 172–175 (saskaņā ar šo hroniku upuri vispirms tika nežēligi nogalināti, tad noslicināti); *Die Chronica Novella*, S. 491; *Johann Renner's Livländische Historien*, S. 118; LUB, VIII, Nr. 945, 3.§. 15. gadsimta hronisti kā slepkavības vietu kļūdaini min Daugavu. Rīgas arhibīskapa pārstāvja sastādītā dokumentā kā slepkavības vieta minēts Vācu ordeņa kontrolē esošs jūras krasts starp Prūsiju un Livoniju (LUB, VIII, Nr. 945, 3.§), droši vien lai nenoslogotu tekstu ar adresātam nesvarīgām detaļām.
- ⁴⁹ A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 257 (“*crudelique merguntur exemplo*”); *Chronicon Sclavicum*, S. 174–175; *Die Chronica Novella*, S. 491; *Johann Renner's Livländische Historien*, S. 118 (“*eine gruwsame daeth*”); LUB, VIII, Nr. 891, 945, 3.§ (“*inhumaniter occiderunt*”).
- ⁵⁰ A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 257; *Johann Renner's Livländische Historien*, S. 118.
- ⁵¹ A. Krantzii [...] *Wandalia*, S. 257; *Die Chronica Novella*, S. 491; Rufuss par šo tēmu izvērš upuru dialogu ar uzbrucējiem, pirmajiem uzstājot uz savām garīdzniecības neaizskaramības privilēģijām, bet otrajiem tās neņemot vērā (*Chronik des Rufus*, S. 565); Rīgas arhibīskapa pārstāvja apsūdzības garīdznieku slepkavība izdalīta atsevišķi no laju slepkavības (*homicidia et presbitricidia*) (LUB, VIII, Nr. 945, 6.§).
- ⁵² LUB, VIII, Nr. 945, 3.§ (“*in usus suos converterunt palam et publice*”).
- ⁵³ LUB, VII, Nr. 696. Uz šādu notikumu secību norāda arī Mario Glauerts (Glauert. *Die Bindung des Domkapitels von Riga*, S. 299).
- ⁵⁴ LUB, VII, Nr. 713; [Arbusow] *AR*, Nr. 370; Glauert. *Die Bindung des Domkapitels von Riga*, S. 299.
- ⁵⁵ Arbusow. *Grundriss*, S. 96; [Arbusow]. *AR*, Nr. 370, S. 336; Jähnig. *Die Rigische Sache des Deutschen Ordens zur Zeit des Erzbischofs Henning Scharpenberg*, S. 123.
- ⁵⁶ Eihmane. *Rīgas arhibīskapa un Vācu ordeņa cīņas*, 95. lpp.
- ⁵⁷ [Arbusow]. *AR*, Nr. 370, S. 336.
- ⁵⁸ Eihmane. *Rīgas arhibīskapa un Vācu ordeņa cīņas*, 19., 39. lpp.

- ⁵⁹ LUB, VII, Nr. 718 (“*Ouch hat uns der herre erczbisschoff geschreiben, das ir euch und die euwirn mit allem thun czu krige schicket und wees her sich ken euch habe irboten*”).
- ⁶⁰ Par šo Livonijas mestra vēstuli ir zināms no virsmestra atbildes vēstules (LUB, VII, Nr. 713) (“*Als ir uns in dem andirn euwirm brife schreibt von dem tage, den ir mit euwirn gebitigern an sente Marcus tage nehest geleden czu Wenden habt gehalden [...] was alles rede do gescheen seyn von derselben botschaft und wie en wedir ist geentwert, das ergynge sich etlichir masze wol, sunder uns bekommert werlich vaste, das ir undir andir reden en gesagt habt, wie ir wol etwas hettet vornomen dorvon, das ire boten in Pruszen weren offgehalden, abir den grunt wustet ir nicht, in welcher masze sie hir czu lande weren offgehalden*”); [Arbusow]. AR, Nr. 370, S. 336.
- ⁶¹ LUB, VII, Nr. 713 (“*Wir haben nymandes geheisen offczuhalden und welden ouch ungerne imandes offhalden adir lassen hemmen ane merkliche vorwurchte sachen [...] wir ernstlichin nicht wissen von eyngerley offhaldungen adir dergleichen. Und bitten euch mit fleissiger begerunge eyne redliche weise usczusynnen, wie ir uns des wedir benemet und entschuldiget ken dem hern erczbisschofe czu Rige und am weme is wirt seyn czu tun*”).
- ⁶² LUB, VII, Nr. 708 (“*... dat gy jw mit juwen perden und harnsche genczliken darupp vorsatten und verdigen, effte uns ichtz weddirstall anlangende sien wurde, dar Got vor sie, dat gy denne dar mede, alz jw togebort, verdich und bereide sein mochten*”).
- ⁶³ LUB, VII, Nr. 713 (“*Vorseelich ist ouch, das der erczbisschof und die synen is nicht dorbey werden lassen bleiben und wellen villeichte von nuwes krig mit unsirm orden anslan. Wurdes dorczu kommen, das ummer Got vorbite*”).
- ⁶⁴ LUB, VII, Nr. 718.
- ⁶⁵ LUB, VII, Nr. 718 (“*... went is unsirm orden gar eyn sweer geruchte wurde machen [...] Wir besorgen uns, kompt die sache von der overfarunge der boten [...] in den hoff, das eyn sween interdict wurde die lant obirgeen*”).
- ⁶⁶ LUB, VII, Nr. 718 (“*Hette man rat gesucht, ee is geschach, is were villeichte nicht dorczu komen*”).
- ⁶⁷ LUB, VII, Nr. 718 (“*... abir in keynir weise hebet eynen krig an wedir en und syne kirche, sunder seet an, wie gar obel is itczunt an allen enden stehet, und dorczu, in was feerlichkeit wir teglich sitzen. Irdenket weisen und wege, wie ir die beste treffen mogt, das die schelungen der vorrameten artikel jo ee jo uns lieber entlichin werden hingelegt ...*”).
- ⁶⁸ LUB, VII, Nr. 718 (“*... der etliche czit im hofe blebe [...] so lange, bis das is mit fruntschaft adir mit andir bequemen mitteln entlichin wurde higelegt*”).
- ⁶⁹ LUB, VII, Nr. 718 (“*... der voith von Dorbyn in Lyfflant hette etliche lute offgehalden und getotet durch sache, die her villeichte wedir etliche derselben hatte; bey den weren ouch gefunden brife und gewerb von den herren prelaten us Lyfflant. Und durch semelichir geschicht und missetat so were der egedochte voith entreten us dem orden und ir nich wostet, woheen her geflegen were*”).
- ⁷⁰ LUB, VII, Nr. 733.

- ⁷¹ Šeit hronists (vai arī pats Gosvins?) jauc Rīgas arhibīskapa sekretāra un Rēveles domkapitula dekāna vārdus.
- ⁷² Chronik des Rufus, S. 565: “Wettet, her bischop van der rige unde gu anderen bisschope van lyflande, dat ik, goswin asscheberg, voget van grebyn, hebbe gedrenket juwen papen, vulehavere genomt, de deken was to revele, mit alle sinen gesellen/ unde hedde en genomen wat se hadden, wente se weren vorreders des landes unde unses orden. Dat hebbe ik van egeneme upsate degan, unde van nemendes hete etterwitschop miner oversten, unde wolde god, dat ik juw bischope alle so warliken hadde an myner walt, datsulve wolde ik juw allen ok don. Wille gy nu dar wat umme don, dat vot myner personen, unde wytet dat anders nemende.”
- ⁷³ Die Chronica Novella, S. 491–492: “Noveritis, domine antistes Rigensis ceterique suffraganei ecclesie eisdem, quod clericum vestrum Wullehavee cognominatum decanum Revaliensem cum suis collegis et sociis detinui, spoliavi et tandem submersi tamquam traditores nostre terre auctoritate propria, nullo instigante homine aut iubente de meis superioribus vel confratribus. Et utinam vps omnes in eadem mea potestate habuissem, eundem finem vite vestre imposuissem. SI quid ergo pro facto illo attemptare decreveritis, persone mee et nulli alteri impendere poteritis. Valet’.”
- ⁷⁴ A. Krantzii [...] Wandalia, S. 257: “Noueritis, inquit, nuper a me deprehensos prouinciae proditores, clericos vestros, rebus et vita exuisse, nullius iussu aut consilio: sed (quod tutandis finibus praefectum scitis) publico functus ministerio, publicos hostes feci de medio. Eam rem nemini praeter me imputandam ego profiteor: nam publicam peregi vtilitatem. Hoc (rogo) quid erat, nisi addita calamitati miserorum insultatio? quum ignoret nemo, non esse authorem qui factus est exequutor.”
- ⁷⁵ Johann Renner’s Livländische Historien, S. 118: “shref dar na an de bischoppe, dat he disse als vorreders des lands gepludert und gedoedet hedde nicht uth hedde nicht uth jemandes bevel, sondern van amptes wegen, dewile ohme de upsicht up der grentze bevalen worden, und hedde dit sulve tho des lands besten gedan, sande ock dem hermeister alle breve und instruction tho, und wol doth was, de blef doth.”
- ⁷⁶ LUB, VIII, Nr. 36 (“Hette der voyt von Grobyn G von Aschenberg gelyokent des, das her thet, unde were uff seyn slos gereten, do hetten vil jar czu gehort, ee das man is uff yn hette kunt beweysen; wen was heymelich geschyt, das kan man offenbar obel beweyssen”).
- ⁷⁷ Urban. The Diplomacy of the Teutonic Knights at the Curia, p. 127.
- ⁷⁸ LUB, VII, Nr. 723.
- ⁷⁹ LUB, VIII, Nr. 891, 945, 3.§, 5.§.
- ⁸⁰ LUB, VII, Nr. 727 (“... als men hir gemeynlichliken sprekt, dat men noch hutes dages nymande in edder ud dessen landen dorch juwer herlicheit stat Koningesberch theen let, he en mute dar to den hilgen sweren, dat he nene breve effte bodesschap an uns edder van unser wegene hebbe”), Nr. 728.
- ⁸¹ LUB, VII, Nr. 727 (“Unde weren unse ersamen boden, de wy [...] beide an juwe erwerdicheit unde ok an unse heren, de prelaten, dar myt juw im lande gesetten [...] udgesand hadden unde alrede over de Memole in

- juwer herlicheit land gekomen were, zelichliken unde ungehindert vort gekommen, welk hinder noch va en, nocn van uns nicht togekomen is”*).⁸² LUB, VII, Nr. 773.
- ⁸³ LUB, VII, Nr. 804 (“*Sie bitten, das man das lant vorware, das nymant uskome in den hoff mit brifen adir botschaften, mit liebe adir mit leide*”). LUB, VII, Nr. 723.
- ⁸⁴ LUB, VII, Nr. 720.
- ⁸⁵ LUB, VII, Nr. 733.
- ⁸⁶ LUB, VII, Nr. 804 (kā 1429. gada aprīlī Livonijas mestram no Romas rakstīja viņa pārstāvis Johanness Zobe, “*Der pabst und cardinal haben sere gewegen die geschicht, die gescheen ist, und besorgen sich noch eyns ergeren us den drouwen, die sie horen*”).
- ⁸⁷ LUB, VIII, Nr. 154.
- ⁸⁸ LUB, VIII, Nr. 38 (“*... der foyt von Grabin off dy czeit offenberlich bekante, das her is getan hat an geheisen seiner obirsten*”).
- ⁸⁹ LUB, VIII, Nr. 954 (“*... uns und unsirn orden im sulchen, das her semliche obiltete mit unsirm und unsir gebietiger rathe, wissen und volbort sulle gethan haben ken euwir irlwchtikeit, anderen herren und gutten lewten [...] czu unsirs ordens grobe beruchtung swerlich habe bedasset und czu rede gesatczet [...] Also haben wir, Got weis, von semlicher seiner untad und unendlichkeith nye gewust, nch rat nach tad nach keynerley volbort dorczu gegeben [...] und sal es ouch nymmer durch redeliche lewthe warhafftklich uff uns nach unsir gebietiger nach uff den meister in Liffland und siene gebietiger konnen brengen, das wir ader sie eingerley rath adir volbort czu semelichen seinen obliteten hetten geben*”).
- ⁹⁰ LUB, VIII, Nr. 164 (pēc Bertolda no Rukerhūzenes ziņām, potenciālie uzbrucēji esot bijuši no Prignicas (*Prigenicz*, mūsd. Vācijā)).
- ⁹¹ Šī Livonijas kārtu sanāksmē 1431. gada februārī noslēgtā vienošanās paredzēja turpmāk amatā ievēlēto domkungu iestāšanos Vācu ordenī, tomēr atļaujot brīvu domkapitula ievēlēšanu un nepakļaujot to ordeņa vizitācijai (LUB, VIII, Nr. 410). Neskatoties uz ordeņa pretinieku apgalvojumiem, ka vienošanās domkapitulam ir uzspiesta ar draudiem, pāvests Eižens IV (*Eugenius IV*, 1431–1447), lai gan vilcinādamies, to tomēr apstiprināja 1432. gada februārī (LUB, VIII, Nr. 527, 556, 558, 579).
- ⁹² LUB, VIII, Nr. 891, 945, 3.§ (“*... per quendam Goswinum de Asscheberch fratrem hospitalis et ordinis predicti uacum certis suis complicitibus, eciam dicti ordinis fratribus et eorum adherentibus de mandato superiorum quorundam dicti ordinis et in odium archiepiscopi, prepositi, capituli et personarum prefate ecclesie Rigensis [...] inhumaniter occiderunt...*”), 4.§, 6.§.
- ⁹³ LUB, VIII, Nr. 1019 (“*... so heft de here meister unde sin orde uns etzebiscopp unde unsir kerken vorbenomet umme aflegginghe allirley anclage unde ansprake [...] gegeben to eyner bevestinghe eyner vrundliken vorliknisse unde to vormydende schaden, kost unde unwillen, de in tokomended tyden tuschen uns beiden parten enstan mochten, twintich duszent mark Rigisch, dar he uns unde unse kerke wol ane vornugen heft, unsir kerken landt und elude, de von langhen tyden von unser kerken geweset*”).

sin, mede intolosende. Hyrmede so sall alle anclage, schelinghe unde twidracht unde ander gewaldt, schade unde unmod, wo de tusschen uns beiden parten entstan sint, id sy an landen eddir an luden efte in wat wise dat id sin mochte, to eynem gantzen gruntliken ende vrudliken vorliket sin"); [Arbusow]. AR, Nr. 415, S. 377–378; Jähnig. Die Rigische Sache des Deutschen Ordens zur Zeit des Erzbischofs Henning Scharpenberg, S. 135; Glauert. Die Bindung des Domkapitels von Riga, S. 306.

⁹⁵ LUB, IX, Nr. 125.

⁹⁶ LUB, IX, Nr. 106.

⁹⁷ Neitmann. Der Deutsche Orden und die Revaler Bischofserhebungen, S. 60.

⁹⁸ LUB, VIII, Nr. 1 ("... so voget jo dat, wo y kunnen, dat y dejene van den domheren, de unsen orden affgelecht hebben [...] eirsten oppvangen unde gripen laten, jo sunder dotslaent unde wundinge off versmechtinge").

⁹⁹ LUB, VIII, Nr. 36 ("Zo habe wir keyne weyse, den slecht mit swerten adir wasser? Wer eynen boszen menschen mit den seynen toten will, is ist geleyche vil, was todes das her ym anleget; man solde sulchen luthen essen adir trynken geben, das sy nummerme dornoch hungerte adir dorste, und emit anderleye weysze dy bosze euwsyethen").

¹⁰⁰ LUB, VII, Nr. 799; LUB, VIII, Nr. 1.

¹⁰¹ LUB, VIII, Nr. 1, 69.

¹⁰² LUB, VIII, Nr. 802.

¹⁰³ LUB, VIII, Nr. 954 ("... ein abetronnyger und ungehorsamer bruder unsirs ordens, Ascheberg genant [...] die abetronnygen und ungehorsamen widdir czu irem orden und gehorsam gebracht und widderuffet mogen werden").

¹⁰⁴ LUB, X, Nr. 223, 270.

¹⁰⁵ LUB, XI, Nr. 160; Indriķis Šterns uzskata, ka Narvas konventā Gosvins ir vadijis mūža nogali (Šterns. *Latvijas vēsture 1290–1500*, 363. lpp.).

¹⁰⁶ LUB, VIII, Nr. 945.

¹⁰⁷ Šādōs uzskatos ir Heincs fon cur Mīlens (zur Mühlen. Livland, S. 81).

¹⁰⁸ Šādās domās ir Leonīds Arbusovs (Arbusow. *Grundriss*, S. 96) un Ernsts Serafīms (Seraphim. *Geschichte*, S. 137). Pārējie minētie autori atturas no spriedumiem par slepkavības iniciatoru.

SAĪSINĀJUMI:

LUB – *Liv-, Est- und Kurländisches Urkundenbuch nebst regesten*. Bd. III (1857), Bd. IV (1859). Friedrich Georg Bunge (Hg.). Reval: Kluge und Ströhm; Bd. V (1867), Bd. VI (1873). Friedrich Georg Bunge (Hg.). Riga: Nikolai Kymmell; Bd. VII (1881), Bd. VIII (1884), Bd. IX (1889). Hermann Hildebrand (Hg.). Riga; Moskau: Verlag von J. Deubner; Bd. X (1896), Bd. XI (1905). Philipp Schwartz, August von Bulmerincq (Hg.). Riga; Moskau: Verlag von J. Deubner.

AR – *Akten und Recesse der Livländische Standetage*. Bd. 1, Vierte Lieferung (1928). Leonid Arbusow (Hg.). Riga: Verlag von Jonck & Poliewsky.

THE MURDER OF THE DELEGATION OF LIVONIAN BISHOPS IN 1428: THE KNOWN AND UNKNOWN ASPECTS

Eva Eihmane

Dr. hist., Mg. philol. Research interests: relations between the Teutonic Order and Livonian bishops, the developments in Livonia during the 14th–15th centuries in the context of the Late Medieval changes in Western Christendom, Livonian crusades.

E-mail: eva.eihmane@gmail.com

The murder of Livonian bishops' envoys to Papal Court in 1428 was the most scandalous and brutal episode in the long-standing conflict between the Archbishop of Riga and Teutonic Order. It is the most striking example of the Livonian Brethren's inclination to violence as one of the aspects that created strain in Livonia's political life and harmed the interests of the Teutonic Order itself. The Order's administration placed all blame on the executors of the murder; however, the truth of the official statements was doubted both by contemporaries and historians. The author restores the course of events, analyses the known and unknown aspects of the murder and aspires to establish who initiated it, why things happened the way they did and what were the consequences.

Key words: Teutonic Order, Archbishop of Riga, Cathedral Chapter, the incorporation of the Riga Cathedral Chapter into the Teutonic Order, murder.

Summary

In March 1428, Teutonic Order's Vogt of Grobin Goswin von Aschenberg with assistants attacked, robbed and drowned the envoys of the Bishoprics of Riga, Ösel-Wiek and Reval and their companions, 16 persons in total who, as chroniclers wrote, were sent to the Pope by the delegates of the Council of the Church Province (held in Riga in January 1428) to complain about the Teutonic Order and ask for Papal assistance against it. The ruthless manner of the murder, along with the fact of an attack on clergymen, shocked contemporaries when news about it, presumably through the murderers, who later changed sides, spread to broad circles in Livonia and beyond.

The author identifies relevant sources and on their base restores the course of events. However, the available sources leave several aspects of this episode unclear.

First, it is not entirely obvious why the prelates chose to turn to the Pope for help at that particular moment when they had already reaped a victory over the Teutonic Order: in 1426, the Riga Cathedral Chapter had achieved a Papal bull, which fully revoked its incorporation into the Teutonic Order (that the latter had achieved in 1393 by giving lavish bribes at the Holy See).

Second, while the sources allow making an assumption that rumours about the murder spread rather fast, it is also impossible to establish how and when accurate information about it became known in Livonia and, most importantly, when it reached Livonian bishops.

Third, it is also impossible to establish when the murderers fled from Livonia and whether they did it on their own accord or on their superiors' command.

Fourth, it is not entirely clear why it was only on 19 March 1428 that the Riga Cathedral Chapter finally enacted its independence from the Teutonic Order through the publication of the Papal bull, which had been issued already in 1426. At that time the murder had already taken place but exact information about it most likely had not become available yet and the ensuing consequences could not have been foreseen. Such chronologic discrepancies make the author question the belief dominating in historiography that it was the murder, which encouraged the Cathedral Chapter to take off the vestments of the Teutonic Order.

Fifth, it is impossible to establish what the public mood in Livonia was exactly like as rumours about the murder spread and which of the parties – the Archbishop or Livonian Brethren – was more ready, if at all, to resort to military means. In the spring of 1428 each party voiced suspicion about the other's preparation for war. The public indignation against the Teutonic Order about the murder made the latter fear that war would be waged on it. The Archbishop in turn feared that the Livonian Brethren would use military means to force the Cathedral Chapter to recall its enacted independence from them.

Sixth, one of the greatest mysteries surrounding the murder is the letter, which Goswin von Aschenberg sent to the Archbishop thereby in a challenging form admitting having robbed and killed the bishops' envoys because they were the traitors of the land and insisting that he had done it on his own accord without his superiors' command or even knowledge. Did the letter, which has survived only in chronicles, indeed exist? When was it written? Did the Vogt of Grobin write the letter on his own accord or on his superiors' command?

The author aspires to answer these and other questions with plausible source-based hypothesis, weighing the pros and cons of each of them.

Although, closely following the indignant Grandmaster's advice, the Teutonic Order rather successfully managed to put all blame on the executors of the murder and was eventually formally justified, it left far-reaching negative consequences for it.

Firstly, public indignation and fear of Papal sanctions restricted the Teutonic Order's freedom of action, forcing it to be more concessive than usual, particularly on the issue of the restored independence of Riga Cathedral Chapter. Secondly, the murder was damaging for the Teutonic Order's reputation; information spread about it by the ill-wishers in spite of the Order's efforts to minimize the publicity of the murder, forced the Order's officials constantly to be alert and to fight accusations. Thirdly,

for a long time the victims' friends and relatives harboured resentment and wanted revenge. Fourthly, the relevant Cathedral Chapters, whose members had been murdered, did not accept the official version and were not satisfied with the earlier settlement and thus continued to press charges against the Teutonic Order both in Livonia and in the Church Council, and it was only in December 1435 that the issue was closed. Due to such consequences in the future the murder of 1428 served the Teutonic Knights as a negative example of the way they must not deal with their opponents.

Although sources do not provide sufficient evidence conclusively to answer the main question "who was the initiator of the murder?", the research findings allow making three hypothesis: 1) the murder was commissioned by the Livonian Master in order to prevent the bishops' messages from reaching Rome and to intimidate the Cathedral Chapter into submission; 2) the Livonian Master ordered only the interception of the letters to the Pope and not the murder of the messengers; 3) the official version, which the Teutonic Order insisted on, is true: Goswin of Aschenberg attacked and murdered the bishops' delegation on his own accord. Although the latter hypothesis is very unlikely to be true, there is no conclusive evidence to the contrary and thus it cannot be rejected completely. The author believes that the Vogt of Grobin most likely was instructed to prevent the messengers and letters from leaving Livonia that vaguely encouraged him to use extreme measures as it would have been practically impossible to fulfil the mission while sparing the messengers' lives and simultaneously not revealing the Teutonic Order's guilt. However, even if the murder was committed without the knowledge of the Livonian Master, the Order's administration justified it by their actual deeds: the official scapegoats secretly received protection and support from the Order. Thus the Teutonic Order is at least morally guilty for the murder.

The murder of 1428 is a vivid example, which shows that the Teutonic Order, aspiring to achieve a larger share of power in Livonia in early 15th century, was ready to resort to blatant violence and lies. It illustrates the Livonian Brethren's intemperance and inclination to treat their opponents aggressively that eventually harmed the interests of the Teutonic Order itself and facilitated strain in Livonia's political life. Even if violent measures were a tool to reach noble goals, they could not have failed to cause indignation and resistance in Livonian society.